

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE SOCIOLOGIE**



**IMPLICAȚIILE UTILIZĂRII
CALCULATORULUI ȘI INTERNETULUI
ASUPRA DEZVOLTĂRII SOCIALE A
TINERILOR**

-Rezumat teză de doctorat-

**Conducător științific:
PROF. UNIV. DR. MARIA ROTH**

**Doctorand:
RĂDĂCINĂ OANA-ELENA**

**Cluj-Napoca
2015**

CUPRINS

Mulțumiri.....	5
Introducere: structura tematică a tezei.....	6
Relevanța și noutatea temei în contextul cercetării actuale.....	10
Partea I: Dezvoltarea socială a tinerilor în contextul utilizării calculatorului și internetului.....	12
Capitolul 1: Era digitală și schimbările în dezvoltarea socială a tânărului.....	12
1.1 Contextul social al socializării digitale la adolescenți și tineri.....	12
1.2 Generația Y: identitate, socializare și reprezentare.....	13
1.3 Considerente privind dezvoltarea socială - încadrare terminologică și implicațiile utilizării calculatorului și internetului.....	17
1.4 Repere de analiză a identității sociale: adolescență - tinerețe și generația digitală.....	20
1.4.1 Dezvoltarea identității sociale în context tranzitoriu.....	20
1.4.2 Particularități de încadrare a vârstelor în perioade de viață.....	22
1.4.3 Schimbări survenite în perioada maturității timpurii.....	24
1.5 Premise ale dezvoltării dezirabile a tânărului adult.....	26
1.5.1 Caracteristicile perioadei de tranziție: adolescență – maturitate.....	26
1.5.2 Factori determinanți ai dezvoltării dezirabile la adultul tânăr.....	28
1.5.3 Dezirabilitate în mediul on-line.....	31
Capitolul 2: Teorii și studii privind dezvoltarea socială a tinerilor din generația digitală.....	37
2.1 Teoriile clasice și dezvoltarea socială pe fondul utilizării internetului.....	37
2.2 Utilizarea îndelungată a mijloacelor digitale	42
2.2.1 Dependența de calculator ca problemă socială.....	42
2.2.2 Descrierea perspectivelor sociologice explicative.....	45
2.3 Utilizarea internetului și dezvoltarea socială a tinerilor.....	49
2.4 Comunicarea on-line și relațiile sociale dintre adolescenți/tineri.....	53
2.5 Rețelele de socializare și dezvoltarea identității tânărului adult.....	55
2.5.1 Rețele de socializare: definiție, istoric.....	55
2.5.2 Utilizarea rețelei de socializare Facebook în rândul tinerilor.....	59

2.5.3 Aspecte benefice ale utilizării rețelelor de socializare.....	62
2.5.4 Riscurile utilizării rețelelor de socializare în rândul tinerilor.....	65
2.6 Rolul calculatorului/internetului în dezvoltarea școlară a tânărului.....	66
2.7 Utilizarea internetului și pregătirea profesională a tânărului.....	70
2.8 Comportamente de tip cyber-bullying: risc și prevenirea riscului în mediul online.....	72
2.9 Efectele comportamentelor de tip cyber-bullying asupra dezvoltării tinerilor.....	74
2.10 Strategii preventive și interventive în comportamentele de tip cyberbullying.....	77
Capitolul 3: Impactul utilizării calculatorului asupra tinerilor aflați în dificultate.....	81
3.1 Tinerii aflați în dificultate - o abordare descriptivo-categorială.....	81
3.2 Rolul terapeutic al internetului în practica interventivă asupra tinerilor vulnerabili: implicații directe ale utilizării calculatorului/internetului asupra vieții tinerilor aflați în dificultate.....	83
3.3 Riscuri și inegalități în generația nativilor digitali.....	88
Partea a II a: Cercetare empirică privind utilizarea calculatorului/internetului.....	91
Capitolul 4: Analiza sistematică a literaturii de specialitate cu privire la utilizarea calculatorului în context internațional.....	91
4.1 Indicatori ai analizei sistematice.....	91
4.2 Utilizarea calculatorului și internetului: considerații teoretico-statistice.....	92
4.2.1 Date demografice privind utilizarea calculatorului și internetului.....	92
4.2.2 Practici de utilizare a calculatorului: Analiza variațiilor de gen, vârstă și statut social.....	95
4.3 Fundamentarea teoretică a cercetării.....	102
Capitolul 5: Metodologia cercetării empirice.....	105
5.1 Încadrare terminologică: definirea conceptelor abordate.....	105
5.2 Instrumente de colectare a datelor.....	107
5.3 Conceptualizarea metodelor și tehnicilor utilizate: interviul și observația on-line în cercetarea calitativă.....	109
5.4 Designul cercetării.....	110
5.5 Descrierea eșantionului de subiecți:.....	113
Capitolul 6: Analiza și prelucrarea datelor.....	114
6. 1 Analiza și interpretarea datelor.....	114
6.2 Etape în analiza și interpretarea datelor : Grounded theory - ca fundament al cercetării calitative.....	114
6.3 Codarea interviurilor - ca parte a procesului de analiză a datelor.....	115

Capitolul 7: Interpretarea datelor.....	118
7.1 Elemente descriptive în analiza datelor.....	118
7.2. Utilitatea mijloacelor digitale percepute de tinerii studenți.....	119
7.3 Caracteristici ale comunicării virtuale raportate la comunicarea de tip față în față.....	129
7.4 Rețele de socializare și dezvoltarea identității.....	134
7.5 Rolul calculatorului și internetului în pregătirea universitară.....	145
7.6 Internetul și alegerea/pregătirea profesională a tinerilor studenți.....	153
7.7 Beneficiile și riscurile dezvoltării sociale percepute de tineri în mediul on-line.....	159
7.8 Analiză comparativă a cercetării proprii raportate la cercetările naționale și internaționale.....	164
7.9 Reper de analiză asupra variațiilor de gen raportate la utilizarea internetului.....	170
Capitolul 8: Accesul la calculator/internet în rândul tinerilor crescuți în centrele rezidențiale.....	172
8.1 Reper generale în analiza sistemului rezidențial.....	172
8.2 Dificultăți apărute în tranziția de la adolescență la maturitate în dezvoltarea socială a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție de tip rezidențial.....	174
8.3 Posibile implicații ale (ne)utilizării calculatorului/internetului asupra tinerilor care au fost beneficiari ai sistemului de protecție de tip rezidențial.....	175
8.4 Descrierea eșantionului în contextul populației studiate.....	177
8.5 Utilizarea calculatorului/internetului la tinerii beneficiari ai sistemului de protecție de tip rezidențial - analiza calitativă computerizată.....	178
8.5.1 Reper metodologice, de analiză și interpretare a datelor.....	178
8.5.2 Particularități de utilizare a calculatorului/internetului.....	179
8.5.2.1 Pattern-uri de utilizare a calculatorului și internetului.....	179
8.5.2.2 Riscuri și resurse ale utilizării internetului la tinerii care au beneficiat de protecție specială de tip rezidențial.....	183
Capitolul 9. Modelul teoretic al dezvoltării sociale a tânărului în contextul generației digitale.....	189
Capitolul 10: Concluzii finale/recomandări.....	191
Bibliografie.....	197
Anexe.....	209

Cuvinte cheie: dezvoltarea socială, internet, calculator, tineri, indicatori individuali intrinseci, indicatori individuali extrinseci

1. Dezvoltarea socială a tinerilor în contextul utilizării calculatorului și internetului-o analiză teoretică

Lucrarea, „*Implicațiile utilizării calculatorului și internetului asupra dezvoltării sociale*”, abordează dintr-o perspectivă sociologică, interconectivitatea dintre domeniul utilizarea calculatorului/internetului în contextul actual și dezvoltarea socială a adolescenților în perioada tranziției către maturitate. În era digitală, utilizarea calculatorului și a internetului a devenit pentru tineri o ocupație comună cu interferențe puternice în marea majoritate a domeniilor de activitate. Pe fondul accesării mediului on-line, cele mai impotante aspecte ale dezvoltării sociale a tinerilor capată noi valențe și particularități specifice. Încă de la debutul asocierii conceptelor din sfera dezvoltării sociale, cu cele ale implicațiilor directe apărute ca urmare a utilizării acestor noi mijloace tehnologie, am identificat particularități relevante și diferențiale care indică schimbări importante survenite în perioada adolescenței și tinereții percepută ca etapă actuală de viață.

Întregul conținut al tezei analizează într-o manieră comparativă problematica implicațiilor utilizării calculatorului și internetului asupra dezvoltării sociale a tinerilor. În cadrul demersului teoretic am corelat în permanent aspectele identificate în literatura de specialitate internațională în ceea ce privește utilizarea calculatorului/internetului cu efectele resimțite în dezvoltarea socială a tinerilor. Astfel, mi-am structurat teza în două părți: prima parte cuprinde abordarea teoretică a dezvoltării sociale a tinerilor în contextul utilizării calculatorului și internetului iar cea-a de-a doua parte prezintă cercetarea empirică. Scopul cercetării propriu-zise a fost de a analiza implicațiile utilizării calculatorului în general, și ale internetului în particular, asupra dezvoltării sociale a studenților și tinerilor crescuți în centrele rezidențiale. Principalele obiective avute în vedere au fost: evidențierea scopurilor și particularităților de utilizare a calculatorului/internetului la tinerii studenți; analiza tipurilor de comunicare ce se formează în mediul on-line între studenți; explorarea influențelor comunicării din mediul virtual asupra interacțiunii tinerilor cu congenerii în mediul social; analiza formării identității sociale a tinerilor pe fondul utilizării internetului; identificarea legăturilor dintre mesajele publicate pe site-urile de socializare și experiențele de viață trăite; explorarea modului în care utilizarea calculatorului/internetului influențează pregătirea școlară și profesională a studenților; analiza interrelației dintre contextul social al traseului de viață al tinerilor crescuți în centrele rezidențiale și (ne)utilizarea calculatorului/ internetului.

Obiectivele practice ale cercetării au fost: să experimentez posibilitatea investigației empirice cu instrumente tehnologice actuale cum sunt telefonul și internetul; să identific riscurile asociate utilizării calculatorului/internetului; să formulez recomandări pentru evitarea riscurilor asociate utilizării calculatorului/internetului în rândul tinerilor; să remarc asemănările și deosebirile în ceea ce privește utilizarea calculatorului internetului în rândul diverselor categorii de tineri (studenți și tineri care au crescut în centre rezidențiale)

Primul capitol conturează o viziune globală asupra rolului introducerii tehnologiei informației și a comunicării în sfera dezvoltării sociale a tinerilor. În etapa inițială de constituire a părții teoretice am furnizat o explicație conceptuală asupra principalelor elemente care sunt asociate dezvoltării sociale, perioadei tinereții și a utilizării noilor tehnologii. Având la bază aceste elemente interrelaționate în plan conceptual, am alcătuit o perspectivă analitică asupra schimbărilor aduse de tranziția de la adolescență la maturitatea timpurie în dezvoltarea socială a tânărului (înțeleasă prin prisma formării/dezvoltării relațiilor, integrării școlare/profesionale și dezvoltării identității) a tânărului în contextul erei digitale.

Generația tinerilor care au crescut având la dispoziție mijloacele noi tehnologii reprezintă o generație a ascensiunii tehnologice care explorează din plin beneficiile aduse de această tehnologie, dar care se expune și riscurilor asociate ei (Rollot, 2012). În contextul în care, cu cât provocările sunt mai variate cu atât responsabilitățile cresc, tinerii de azi se diferențiază de generațiile anterioare prin oportunități crescute (acces la cunoaștere, comunicare, mijloace de petrecere a timpului liber, et.c) dar și prin riscuri și responsabilități (diseminarea, selectarea informațională și pattern-urile de utilizare a internetului) care demerg din aceste facilități (Dagnaud, 2011; Ellison et al., 2007). Pe baza analizei teoretice am alcătuit două scheme conceptuale ce reflectă sub o formă succintă principalele facilități și riscuri pe care le aduce calculatorul/internetul în viața tinerilor:

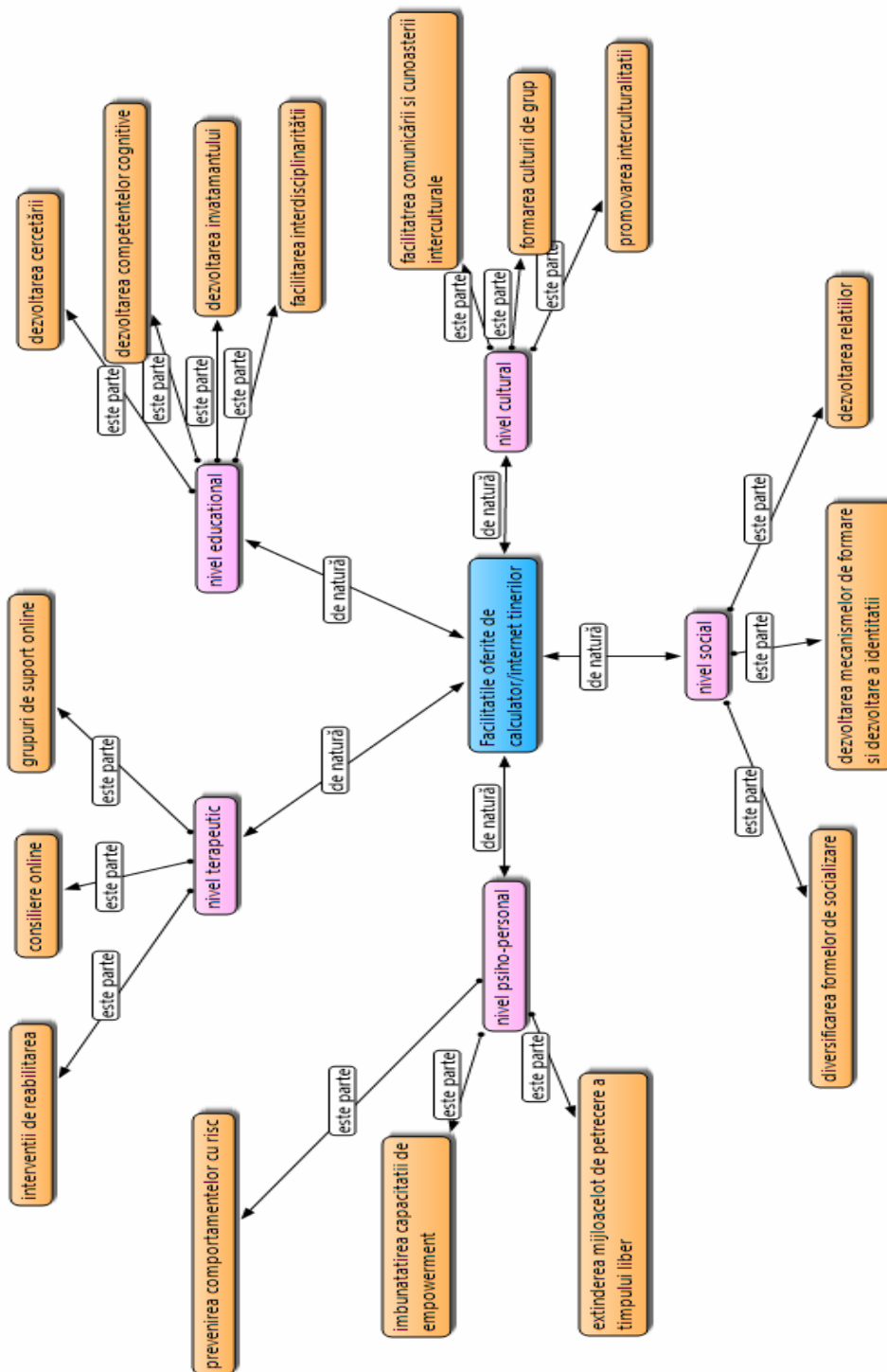


Figura Nr.1: Schema teoretică privind analiza facilităților oferite de calculator/ internet tinerilor

Schema teoretică alăturată surprinde facilitățile oferite de calculator/internet pentru viața tinerilor, desprinse pe baza studiilor și cercetărilor consultate amintite în partea teoretică a lucrării.

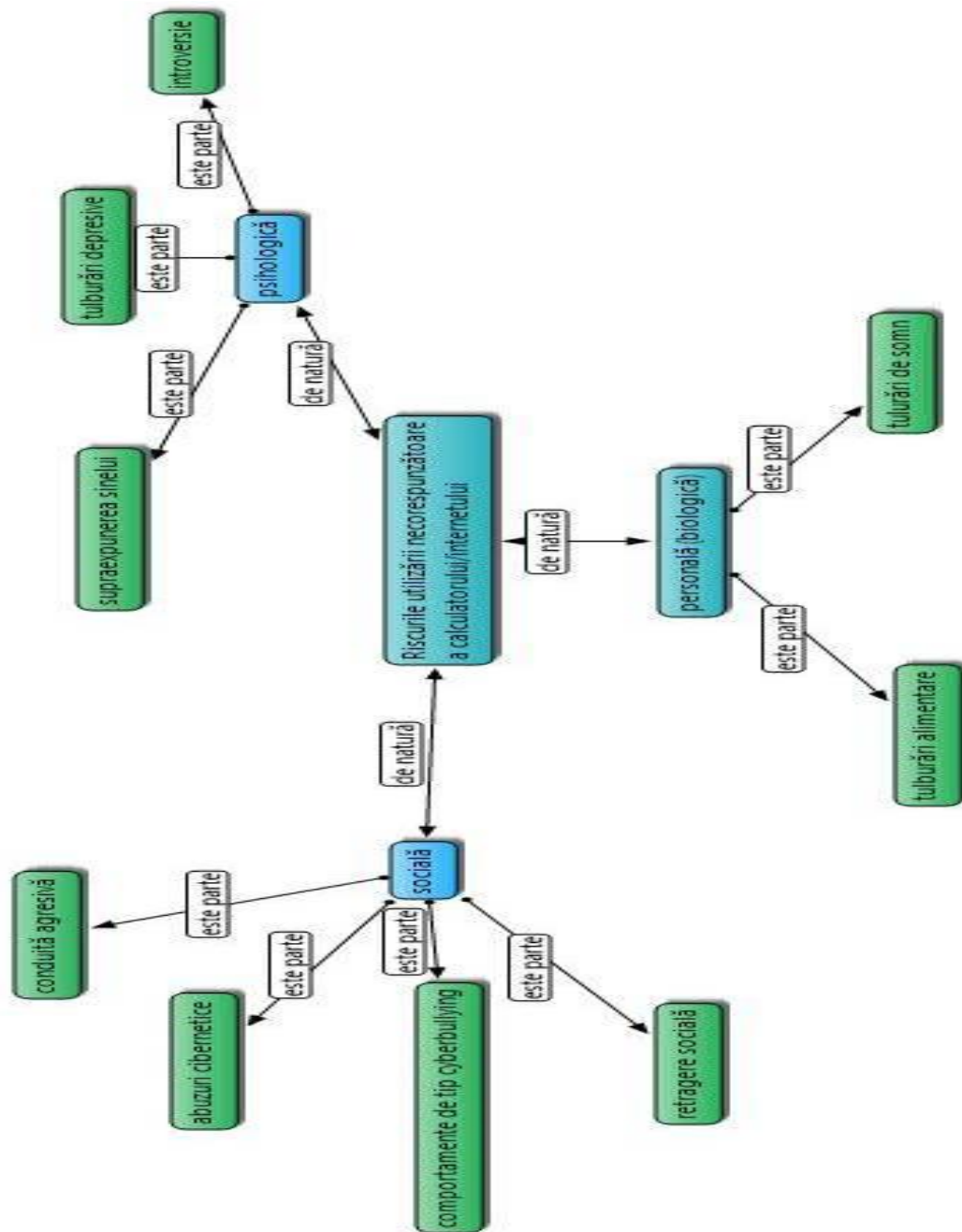


Figura Numărul 2: Schema teoretică privind analiza riscurilor asociate utilizării necorespunzătoare a calculatorului/internetului

Schema alăturată surprinde riscurile utilizării internetului date în special de utilizarea necorespunzătoare a calculatorului asociată cel mai adesea cu accesarea îndelungată a mijloacelor noi tehnologii. Efectele riscurilor utilizării necorespunzătoare a calculatorului/internetului, se resimt în special la nivel social, biologic și psihologic.

Toate aceste variații și provocări care determină schimbări evidente în traiectoria de viață a tinerilor pot fundamenta conceperea unor noi modele ipotetice de încadrare a diverselor etape parcurse de indivizi în alte perioade de viață (restructurate și categorizate diferențiat). Având la bază studiile teoretice și empirice vehiculate, am emis următorul enunț cu valoare ipotetică: implicațiile utilizării calculatorului/internetului pot constitui unul din motivele pentru care adolescența în epoca digitală s-a extins. Pornind de la această ipoteză am identificat două perspective diferențiate de înțelegere a tranziției adolescență-tinerete. În era digitală se constată prelungirea perioadei adolescenței, astfel că tânărul va parcurge etapele copilărie-adolescență-tinerete (perioada adolescenței extinzându-se dar nu blochând etapa următoare) sau emergența adolescență-tinerete (adolescența va transcende etapa de tinerete, contopindu-se, rezultând o singură etapă de viață). Aceste perspective cu valoare ipotetică pot constitui premise ale noilor direcții în cercetarea actuală. Calculatorul și internetul reprezintă pentru tineri un spațiu ce determină valențe din ce în ce mai controversate în sfera dezvoltării sociale, în special rezultate din dihotomia de factori (beneficii și riscuri) ce demerg din accesarea acestora. Implementarea de programe naționale și internaționale care să promoveze un comportament cibernetic adecvat constituie un factor important în constituirea unei dezvoltări sociale dezirabile a tinerilor.

Al doilea capitol se centrează în special asupra evidențelor teoretice și empirice ale dezvoltării sociale a tinerilor pe fondul accesării mediului online. Sunt relevate în paralel teoriile clasice ale dezvoltării sociale cu influențele utilizării calculatorului și internetului, inițial urmând întreg parcursul de dezvoltare al individului iar ulterior insistând asupra elementelor de interferență dintre particularitățile socio-individuale ale tinerilor, modalităților de interacțiune și petrecere a timpului atât în mediul online cât și în cel real. Utilizarea îndelungată a calculatorului/internetului reprezintă azi o nouă situație de vulnerabilitate întâlnită în rândul copiilor și tinerilor ce poate fi explicată din prisma teoriilor tradiționale sociologice destinate înțelegerii problemelor sociale (teoria dezorganizării sociale, teoria anomiei sociale și teoria învățării sociale).

Pentru tinerii generației digitale noua tehnologie reprezintă o variabilă importantă a existenței. Mediul social și spațiul virtual interferează reciproc, în contextul în care lumea virtuală servește ca un teren de explorare pentru problemele de dezvoltare din lumea fizică, cum ar fi identitatea, formarea și dezvoltarea relațiilor, pregătirea școlară sau profesională (Subrahmanyam & Greenfield, 2005). Comunicarea online, softurile educaționale și profesionale, varietatea mecanismelor de relaxare din mediul virtual determină implicații multiple în dezvoltarea socială a tinerilor iar importanța rețelelor de socializare pentru viața

tinerilor este subliniată în repetate rânduri mai ales în cadrul cercetărilor mai recente (Steinfeld, 2008; Cardon, 2010; Bach et al., 2013; Freinberg et al., 2012). Cercetările în domeniul evidențierii efectelor utilizării rețelelor de socializare surprind rezultate diferite și adesea contradictorii. Cu siguranță că tipul efectelor asociate trebuie corelat cu tipul de consum (adecvat sau îndelungat) și cu particularitățile populației studiate (apartenență socio-culturală, accesibilitate la mediul online, etc.). Pentru a putea valorifica efectele pozitive și a minimiza aspectele problematice asociate utilizării rețelelor de socializare este important ca adolescenții, tinerii dar și copiii să beneficieze de programe de prevenție și de educare pentru formarea unui comportament cibernetic adecvat. Tot în cadrul acestei subdiviziuni teoretice am abordat problematica comportamentelor disruptive în mediul online, insistând asupra incidenței cazurilor de cyberbullying în plan internațional, asupra efectelor asociate și a modalităților de prevenție/intervenție promovate la nivel global.

În cadrul *capitolului al treilea* al lucrării, am evidențiat impactul utilizării calculatorilor asupra tinerilor aflați în dificultate. Pe lângă un tip descriptivo-categorial de abordare (în care am insistat pe identificarea categoriilor de tineri vulnerabili), am subliniat rolul terapeutic al internetului în practica interventivă asupra tinerilor vulnerabili și am evaluat implicațiile directe ale (ne)utilizării calculatorului/internetului în rândul acestei categorii de tineri. Utilizarea calculatorului de către tinerii care se confruntă cu dificultăți este abordată diferit în cadrul literaturii de specialitate. Se pot distinge două perspective diferențiate: prima, sintetizează faptul că internetul și calculatorul pot să destabilizeze integrarea socială printr-o utilizare necorespunzătoare (sau prin lipsa accesului la aceste resurse). A doua perspectivă, accentuează rolul de sprijin/suport al internetului în adaptarea copilului/tânărului la viața socială și în depășirea dificultăților. Calculatorul și mediul virtual pot să sprijine elevul în confruntarea cu situații problematice prin ameliorarea raportului cu sine însuși dar și prin dezvoltarea capacității de ordonare a propriei gândiri (Gabrrel, Calin, 2000). Pe lângă faptul că, prin însăși natura ei, noua tehnologie a comunicării și informației poate facilita informarea, cunoașterea, suportul, menținerea și dezvoltarea relațiilor sociale, ea fundamentează o diversitate de strategii interventive aplicabile în rândul tinerilor aflați în dificultate ce reprezintă o nouă perspectivă de abordare terapeutică. Ultima parte a acestui capitol aduce în atenție riscurile și inegalitățile în rândul tinerilor din generația digitală, care se pare că sunt resimțite în special de către tinerii vulnerabili. Cercetări recente de la nivel internațional arată că tinerii off-line (care nu au acces/utilizează limitat calculatorul/internetul) sunt expuși riscurilor marginalizării sau excluziunii sociale (Statbel, 2007; Brotcorne et al., 2009). Mai exact, riscurile de excluziune care se instalează pe acest fond se situează la nivelul

a patru domenii centrale: loc de muncă, formare și dezvoltare profesională, acces la informație și la servicii online, utilizarea noilor metode de comunicare, participare la viața culturală și civică. Tinerii off-line se confruntă cu dificultăți vizibile la nivelul integrării școlare, profesionale și sociale, deoarece exigențele mediului socio-profesional-educational nu țin cont de faptul că nu toți tinerii au acces în mod egal la noua tehnologie. În era digitală, riscurile și inegalitățile tinerilor s-au accentuat și diversificat considerabil. Măsurile întreprinse la nivelul diverselor state europene, trebuie analizate și adaptate în contextul politicilor naționale, sociale și educaționale din țara noastră, pentru creșterea incluziunii și facilitarea unui mediu prielnic bunăstării tinerilor din România.

În cadrul secțiunii de cercetare empirică a prezentei lucrări am structurat conținuturile vehiculate în patru capitole care abordează inițial o analiză sistematică a literaturii de specialitate în ceea ce privește utilizarea calculatorului/internetului în plan național și internațional, iar ulterior trasează liniile directoare pentru un tip de cercetare calitativă ce are la bază teoria emergentă și analiza calitativă computerizată.

Analiza sistematică, regăsită în *capitolul al patrulea*, a cuprins, corelarea și analiza cercetărilor de natură cantitativă la nivel național și internațional având în vedere următoarele criterii de selectare a conținuturilor informaționale: relevanță (interconectivitatea dintre dezvoltarea socială și utilizarea calculatorului/internetului), actualitate (analiza studiilor cât mai recente) și interdisciplinaritate (analiza fenomenului în context interdisciplinar). La nivel internațional ratele de răspândire a calculatorului/internetului au crescut considerabil în rândul populației. Pornind de la concluziile analizei sistematice realizate în capitolele anterioare pe baza cercetărilor și teoriilor care vizează efectele utilizării internetului asupra tinerilor, ne formulăm câteva considerente importante pentru cercetarea realizată: răspândirea de neoprit, riscurile și avantajele asociate, răspândirea inegală și diferențe de tipare de utilizare de-a lungul unor variabile (statut socio-economic, statut educațional, apartenență socio-culturală, etc).

Răspândirea de neoprit a mijloacelor digitale aduce în atenție fenomenul digitalizării mediului social care evident determină multiple schimbări în viața indivizilor. Accesată evidentă constatată la o analiză succintă a cercetărilor prezentate anterior mi-a fundamentat alegerea tematicii de cercetare în sens general (implicațiile utilizării calculatorului și internetului asupra dezvoltării sociale). Pentru faptul că, așa cum arată datele statistice la nivel național și internațional, tinerii reprezintă populația care utilizează noua tehnologie pe scale din ce în ce mai ridicate, am ales să-mi concentrez cercetarea asupra unui eșantion de tineri.

Deși răspândirea este evidentă și galopantă, tot mai multe date statistice și cercetări (unele dintre ele prezentate în cadrul lucrării) arată că asistăm la o răspândire inegală, ceea ce determină evident multiple riscuri și aduce în atenție un nou tip de inegalități (inegalitățile digitale). Având la bază această concluzie desprinsă din evidențele teoretice și empirice vehiculate am ales ca o parte a eșantionului de cercetare să fie alcătuit din tineri aflați în dificultate, care au avut acces mai puțin la aceste resurse tehnologice.

Avantajele și riscurile utilizării calculatorului/internetului devin un subiect interesant și controversat dacă sunt privite în mod special din perspectiva dezvoltării sociale a tinerilor. De aceea, cercetarea s-a fundamentat în special asupra implicațiilor pe care calculatorul/internetul le determină în dezvoltarea socială a tinerilor. Principalele teorii relevate în cadrul lucrării au fost teoriile clasice ale dezvoltării sociale (teoretizate de Erickson, Vîgostky și Bandura) care subliniază importanța mediului exterior (social) în înțelegerea și construirea dezvoltării sociale a tinerilor. Având la bază aceste teorii, Huitt și Dawson (2011) au arătat că din perspectivă psiho-sociologică dezvoltarea socială a adolescenților se exprimă în trei arii de abordare: schimbări individuale (la nivelul sinelui: percepție, stimă de sine, identitate) și relaționale, modificări în spectrul nevoilor și al motivațiilor personale, schimbări legate de drepturi și responsabilități. Așa cum am văzut, domeniul dezvoltării sociale este unul vast și poate fi relevat din perspective teoretice multiple în funcție de aria de abordare. Încă de la începutul cercetării pe care am derulat-o am identificat nevoia de constituire a unui corpuscul teoretic al dezvoltării sociale relevant pentru perioada tinereții (adolescenței târzii) și mi-am constituit cercetarea având la baza elemente care pot fi privite mai degrabă dintr-o perspectivă sociologică. Astfel, amintim principalele embleme ale dezvoltării sociale care au fost studiate pe tot parcursul cercetării prezente: formarea identității sociale (înțeleasă ca percepție personală în contextul interacțiunilor sociale), dezvoltarea relațiilor din perspectiva influenței grupului de congeneri și asumarea diverselor roluri sociale (pregătire școlară și profesională), toate acestea fiind analizate în contextul utilizării calculatorului/internetului (Pempek et al., 2009; Huitt, Dawson, 2011; Khanchadli, Zidat, 2011; Sponcil & Gitimu, 2013).

Cercetarea care urmează să fie prezentată surprinde noi evidențe și particularități distincte ale dezvoltării sociale în contextul utilizării calculatorului/internetului în rândul diferitelor categorii de tineri.

2. Designul cercetării empirice și analiza rezultatelor

Partea de metodologie a cercetării empirice trasează elemente descriptive în ceea ce privește noutatea metodelor calitative de culegere a datelor online (interviul semi-structurat online și observația online) și aduce în prim plan schema de realizare a studiului (elemente de eșantionare, obiective, întrebări de cercetare, etc.). Vom prezenta în acest context câteva elemente de metodologie a cercetării expuse în cadrul *capitolului al cincilea* al tezei, urmând ca ulterior să dezvoltăm categoriile de conținut rezultate prin prelucrarea datelor în programul de analiză calitativă computerizată, Atlas.ti7.

Abordarea de tip *grounded theory* nu își fundamentează interesul în cercetare pe teoriile deja existente ci valorifică evidențele empirice desprinse prin care se pun bazele unui model teoretic distinct, însă este evident faptul că am ținut cont de teoriile clasice asupra dezvoltării sociale pe care le-am amintit anterior.

Partea de cercetare a lucrării a cuprins pe de-o parte analiza sistematică a literaturii de specialitate amintite anterior, iar pe de altă parte, a pus bazele unei cercetări empirice de natură calitativă. Cercetarea calitativă a avut în vedere explorarea direcțiilor centrale ale dezvoltării sociale, rezultate pe fondul utilizării calculatorului și internetului, în rândul studenților și tinerilor care au beneficiat de sistemul de protecție de tip rezidențial. Am optat pentru o abordare metodologică preponderent calitativă care a coroborat atât analiza datelor statistice deja prelucrate (analiza sistematică), cu metode calitative diferențiate (interviul semi-structurat/interviul structurat, semi-structurat online, observația, observația online), prelucrarea și analiza datelor fiind realizate având ca fundament *grounded theory* în corelație cu analiza calitativă computerizată prin utilizarea programului Atlas.ti7 (Glasser & Strauss, 1967, Smith, 2002).

În acest context, scopul cercetării propriu-zise a fost de a analiza implicațiile utilizării calculatorului în general, și ale internetului în particular, asupra dezvoltării sociale a tinerilor.

Eșantionul cercetării a fost alcătuit din 65 de tineri cu vârstele cuprinse între 18-32 de ani, dintre care 53 de subiecți studenți sau masteranzi ai Universității Babeș-Bolyai și 12 tineri care au crescut în centre rezidențiale din județul Cluj. Astfel, am divizat cercetarea pe două segmente de analiză care au cuprins interviuri semi-structurate online susținute cu subiecții studenți și interviuri față în față/telefonice cu tinerii crescuți în centre rezidențiale. Partea de analiză și prelucrare a datelor a urmat această diferențiere în funcție de tipul de culegere a datelor. Eșantionarea a fost una de conveniență, în funcție de acceptul și disponibilitatea studenților de a răspunde la întrebările formulate. Pentru prima parte a cercetării, procesul de

culegere a datelor, a avut la bază alcătuirea unei pagini web de cercetare care a facilitat interacțiunea dintre cercetător și subiect (<http://www.proiectcercetare.co.nf/index.php>). Pagina web de cercetare a fost distribuită pe grupurile yahoo sau facebook a studenților din cadrul facultăților universității menționate, studenții fiind încurajați să ofere răspunsuri cât mai detaliate prin premii materializate în cărți de dezvoltare personală.

Întrebările de cercetare de la care am pornit în demersul studiului prezent au fost:

- Care sunt scopurile și particularitățile de utilizare a calculatorului la tinerii studenți?
- Ce tipuri de relații de comunicare se formează în mediul on-line între tineri?
- Cum influențează comunicare on-line relațiile studenților cu congenerii?
- Care este impactul utilizării rețelelor de socializare asupra formării identității studenților? Cum se formează identitatea virtuală în raport cu identitatea socială?
- Care este legătura dintre mesajele publicate pe site-urile de socializare și experiențele de viață trăite?
- Cum influențează utilizarea calculatorului procesul de pregătire școlară și profesională a studenților?
- Ce influențe determină (ne)utilizarea calculatorului/internetului asupra traseului de viață al tinerilor care au beneficiat de sistemul de protecție specială de tip rezidențial?

3. Interpretarea și analiza propriu-zisă a datelor: elemente descriptive în analiza datelor

Întregul conținut al datelor care au intrat în procesul de analiză calitativă computerizată efectuat pe baza prelucrării și interpretării specializate a fost segmentat în șapte mari categorii de conținut: utilitatea mijloacelor digitale percepută de tinerii studenți; caracteristici și influențe ale comunicării virtuale raportate la comunicarea de tip față în față; rețelele de socializare și dezvoltarea identității; rolul calculatorului/internetului în pregătirea școlară a tinerilor studenți; internetul și alegerea/pregătirea profesională a tinerilor studenți; facilități și riscuri percepute de tineri în mediul online; patern-uri de utilizare a calculatorului și internetului la tinerii crescuți în centrele rezidențiale

Rezultatele cercetării sunt expuse în cadrul *capitolului al șaptelea* al lucrării, printr-o analiză succintă a fiecărei unități de conținut, realizată prin corelarea cu evidențele empirice. Ulterior au fost trasate schemele conceptuale rezultate în urma prelucrării datelor în programul de analiză calitativă *Atlas.ti*⁷. Evidențele empirice au fost marcate sub formă de citate în chenare, la fiecare citat existând un cod de identificare. Citatele relevante extrase din

cadrul interviurilor pot fi identificate prin numărul interviului (s=subiect, 1,2....=număr interviu, 001....450= și cota alineatului la care poate fi găsit fragmentul în cadrul unității hermeneutice aferente în programul Atlas.ti7).

Utilitatea mijloacelor digitale percepută de tinerii studenți

În genere, utilitatea calculatorului pentru viața de zi cu zi reprezintă principalul resort prin care tinerii studenți justifică importanța acordată mijloacelor tehnologice, concretizată în timpul alocat utilizării calculatorului și internetului:

Astfel, putem aminti principalele scopuri asociate de studenți utilizării calculatorului/internetului: mijloc educațional/profesional, resursă informațională, mediu de relaxare, canal de socializare și mecanism de coping. Schema conceptelor care trasează utilitatea mijloacelor digitale așa cum este percepută de tinerii studenți surprinde faptul că internetul și calculatorul constituie un important element al vieții tinerilor cu implicații puternice și marea majoritate a activităților vieții cotidiene.

Caracteristici ale comunicării virtuale raportate la comunicarea de tip față în față

Transmiterea și recepționarea mesajelor cu caracter informațional, emoțional, empatic sau de oricare altă natură, reprezintă principala resursă de conectare a tinerilor la mediul social. Expansiunea mijloacelor tehnologice a creat pentru adolescenți și tineri un nou mediu atractiv de comunicare: socializarea virtuală. În continuare vom prezenta caracteristicile pe care tinerii studenți le asociază comunicării on-line prin intermediul internetului și percepțiile acestora asupra rolului ei în contextul comunicării de tip față în față, având la bază analiza calitativă computerizată efectuată prin utilizarea programului atlas.ti7.

Tinerii studenți accentuează importanța comunicării în formarea și dezvoltarea relațiilor cu diversele subsisteme ale mediului ecologic din care fac parte, prezentând o viziune globală, ce evidențiază avantajele și dezavantajele utilizării comunicării virtuale. Se pare că tinerii studenți care petrec un timp scăzut în mediul virtual preferă comunicarea de tip față în față, făcând din ea o prioritate deoarece calitatea comunicării în relațiile cu prietenii, cunoscuții sau familia este mai crescută. Ceea ce fundamentează aceasta, stă la baza creșterii

calitatății comunicării în relațiile cu prietenii, cunoscuții sau familia din interacțiunile directe:

„Prefer relațiile cu persoane apropiate cu care ne întâlnim, povestim, nu cred în relațiile construite strict virtual” (S37,211).

Una din premisele pozitive ale utilizării comunicării on-line este comunicarea cu persoanele aflate la distanță. Acest tip de comunicare reprezintă un mijloc de comunicare eficient, cu costuri reduse, care face posibilă mai mult decât oricând, menținerea relațiilor cu familia, prietenii sau colegii aflați la distanță:

„Cu pretenii de la distanță comunic online, dar cu cei cu care aș putea să mă întâlnesc, deoarece locuiesc în același oraș, încerc să evit această comunicare...Încerc să comunic cât mai rar pe internet cu prietenii mei foarte apropiați și să rămân cu ei la comunicarea tradițională, față către față. Prin comunicarea pe internet de foarte multe ori se pierde esența relațiilor, deoarece totul devine superficial și uneori poate chiar și neadevărat., (S42,282).

După cum se observă, tinerii stundenți au amintit ca aspect negativ al comunicării de tip on-line, comunicarea deficitară ce se poate instala în mediul virtual.

Emblemele comunicării defecitare în plan virtual sunt date de comprehensiune scăzută a mesajului sau de receptarea distorsionată a mesajului primit și superficialitatea în comunicare, ceea ce poate determina destabilizarea relației de prietenie:

„Consider că atunci când comunicarea între prieteni se bazează pe comunicarea online, relația se deteriorează, se pierde sensul. Cel puțin așa se întâmplă în cazul meu. Am prieteni virtuali, cu care nu m-am întâlnit niciodată în viața reală, dar relația construită este foarte superficială...., (S26,247).

Este evident faptul că în mediul on-line formele de utilizare ale limbajului se schimbă, corectitudinea mesajului virtual transmis este afectată de prescurtări, greșeli gramaticale sau dezacorduri. Utilizarea abrevierilor și a cuvintelor prescurtate și exprimarea scrisă în mediul on-line este transmisă adesea defectuos. Tinerii studenți apreciază comunicarea on-line ca un mijloc informativ dar uneori superficial de interacțiune cu alți actori sociali.

În urma analizei globale a întregului set de date culese, am elaborat paradigma avantajelor și dezavantajelor utilizării comunicării virtuale. Așa cum au fost amintite anterior, avantajele însumează reducerea costurilor legate de comunicare în materie de timp sau resurse

dar și aspecte ce țin de dezinhibare în comunicare pentru tinerii care au dificultăți de comunicare în mediul real (Quan-Haase et al., 2010; Sponcil & Gitimu, 2013). Reducerea barierelor de timiditate, a dificultăților de exprimare și insesizarea trăirilor emoționale în cadrul comunicării virtuale constituie pentru tinerii introvertiți un mecanism compensatoriu și un tip de comunicare preferat. Bineînțeles, că măsura în care comunicarea virtuală ia locul comunicării de tip față în față pentru orice categorie de persoană poate determina efecte negative. Acestea pot conduce la forme de interiorizare și excluziune socială cu consecințe perturbatorii în planul dezvoltării sociale.

Astfel, comunicarea on-line apare ca un element complementar care vine în sprijinul sau în detrimentul comunicării de tip față în față în funcție de capacitatea tinerilor de interacțiune în viața reală. Este esențial să privim beneficiile aduse de comunicarea virtuală atât timp cât aceasta este utilizată corespunzător de către tineri. Utilizarea adecvată a comunicării prin intermediul internetului ce vine în sprijinul dezvoltării sociale optime a tânărului adult implică respectarea unor parametri, cum ar fi siguranța comunicării on-line, raportarea corectă a proporției comunicării virtuale față de comunicarea de tip față în față, caracterul mesajelor transmise/primate în mediul virtual și analiza tipului de relație formată prin intermediul comunicării on-line. Siguranța în comunicarea on-line se referă la prevenirea riscului asociat mediului virtual și conștientizarea tinerilor cu privire la identitatea persoanelor cu care comunică. Raportarea mai avantajoasă a comunicării virtuale față de comunicarea de tip față în față implică un management controlat al timpului. Astfel, este important pentru tineri ca timpul alocat mesajelor trimise în mediul on-line să nu interfereze cu timpul petrecut în interacțiunile directe. Caracterul mesajelor transmise/primate în mediul on-line trebuie să fie analizat și să nu permită menținerea unor comportamente de tip cyberbullying. Analiza tipului de relație formată/dezvoltată prin intermediul comunicării virtuale se referă la efectele pe care aceasta le determină în comportamentul sau viața socială a tânărului (informare, atașament, imagine de sine, etc).

Așadar, comunicarea on-line este benefică în interacțiunile directe dintre tineri și alte persoane atât timp cât ea vine în sprijinul comunicării de tip față în față, complementarizând-o și îmbogățind-o, astfel încât relațiile dintre studenți și ceilalți actori sociali să se dezvolte armonios.

Rețelele de socializare și dezvoltarea identității

Rețelele de socializare reprezintă pentru studenți principala sursă de atracție facilitată de internet. În cadrul acestei categorii de conținut expuse în lucrarea analizată, am explorat

modul în care se conturează identitatea socială a tinerilor pornind de la informațiile pe care le-au furnizat subiecții prin intermediul interviurilor dar și de la analiza paginilor personale a rețelei de socializare utilizate (Facebook). Interferențele dintre identitatea socială și identitatea virtuală pot fi explicitate prin raportarea la scopurile și motivațiile de utilizare a rețelelor de socializare. Crearea unui blog, a unui profil de facebook sau twitter și implicit activitatea desfășurată în cadrul acestor resurse virtuale facilitează tinerilor dorința de afirmare și exprimare personală. Acest deziderat este regăsit de către studenți în nevoia de popularitate. Astfel, mediul on-line oferă mai mult ca oricând tinerilor noi posibilități de afirmare în fața prietenilor și cunoscuților:

„...e la modă, e tentant și atrăgător. Poți vedea ce fac și postează alții, să te uiti la poze și să îți faci noi prieteni. multi au devenit \"populari\" datorită acestor rețele de socializare” (S9,16).

Alcătuirea imaginii de sine în mediul virtual se restructurează conform dorințelor personale de a accede la eul ideal și a expectanțelor celorlalți, caracterul mesajelor postate prin intermediul rețelelor de socializare este cel mai adesea unul real, ce corespunde fidel trăirilor personale experiențiate de subiecți în mediul social. Astfel prin intermediul mesajelor distribuite în mediul virtual (ascunse în citate, diverse melodii, imagini sugestive) tinerii își exteriorizează gânduri, sentimente, trăiri regăsind adesea în acestea mecanisme de descărcare emoțională:

„Unii prieteni postează anumite lucruri care reprezintă stări prin care ei trec în acele momente, si ei așa își exprimă poate frustrările, bucuriile, emoțiile” (S55,489).. „Îmi reflectă sentimentele de la un moment dat, deși nu ar trebui să ne lăsăm descoperiți doar pe un site” (S32,303).

Adeseori tinerii identifică în rețeaua de socializare pe care o utilizează un refugiu, un mecanism de compensare, a inadapării la viața socială:

„Uneori dacă vreau să transmit un mesaj unui prieten din listă și îmi este greu să o fac personal, postez pe peretele meu un mesaj general pe care sper să-l vadă și să-l interpreteze corespunzător destinatarul indirect” (S29,325).. „Lumea virtuală consider că e un loc de refugiu, pentru a mai uita din greutățile din societate...” (S10,131).

Această premisă a asocierii internetului cu un mecanism de a face față situațiilor problematice cu care se confruntă poate determina tânărul să petreacă în mediul on-line un timp din ce în ce mai crescut, favorizând astfel dependența de acest mediu.

În urma analizei detaliate a datelor empirice evidențiate s-a observat că identitatea socială a tinerilor se formează și se dezvoltă pe baza percepției intrinseci /extrinseci asupra propriei persoane și ca fundament a tiparelor comportamentale promovate și experiențiate. Identitatea virtuală se construiește/dezvoltă în mediul virtual pe baza identității sociale, fiind o proiecție fidelă a acesteia pentru tinerii cu o imagine de sine pozitivă, adaptați la mediul social în care trăiesc sau din contră, reprezentând un mecanism de reajustare a identității sociale pentru tinerii care se confruntă cu dificultăți de adaptare la mediul social (dificultăți de comunicare, bariere în comunicarea de tip față în față, imagine de sine scăzută, etc). În cadrul rețelelor de socializare, tinerii studenți regăsesc cel mai oportun mediu de formare și dezvoltare a identității virtuale.

Crearea identității în mediul virtual se realizează prin prezentarea imaginii personale (materializată în mesaje, fotografii, interese și scopuri relevante) în fața grupului de prieteni virtuali. Prin posibilitatea de remodelare a identității în plan virtual, subiecții își creează astfel un nou mediu în care se simt acceptați și apreciați de ceilalți membri ai comunității on-line. Tinerii asociază ideii de identitate virtuală un nou mediu, identificat de aceștia ca fiind lumea virtuală:

„Este trist pentru că virtual vezi niște lucruri care cu sau fără voia ta declanșează așteptări, iar în momentul în care transpui omul sau situația virtuală în realitatea socială, totul se prăbușește. Realizezi că nu cunoști deloc omul respectiv, nici probleme cu care se confruntă. Realizezi că deși lumea virtuală poate ți-a permis discuții, încercări de a vă cunoaște reciproc, în fața ta se află un străin. Este trist pentru că te uiți la cei din jur și crezi că sunt foarte fericiți. Mă întreb dacă această abordare nu crește oare predispoziția la depresii, mai ales în cazul adolescenților. Identitatea virtuală deformează percepția ta despre tine. Înainte să iei de bun ceea ce vezi la suprafață, ar trebui să te gândești că ceea ce este la suprafață nu coincide cu miezul” (S19,178)

Pentru tinerii intervievați, constituirea realității virtuale pare să disocieze în planul realității sociale. Virtualul oferă le oferă posibilitatea de a-și forma visul proiectiv al identității ideale care poate aduce aprecieri și acceptare în mediul on-line. Triada eu real-eu virtual-eu ideal accentuează oportunitatea pe care mediul on-line o oferă tânărului adult de a „evolua”.

Ar putea descinde de aici trei faze de construire a identității pe parcursul procesului de tehnologizare a societății. În contextul în care tehnologia permite noi oportunități aparente de minimizare a discrepanței dintre ceea ce suntem și ceea ce putem deveni, este ușor de explicat de ce există adolescenți și tineri care preferă să rămână conectați în mediul on-line o perioadă lungă de timp în timp ce își reduc considerabil activitățile desfășurate în realitatea socială. Mediul on-line ca resursă de cunoaștere și legare de noi prietenii devine pentru tineri o mască a unei realități false, ce poate determina consecințe perturbatorii în dezvoltarea socială a tânărului dar și în formarea și dezvoltarea propriei identități. Altfel spus, atât timp cât realitatea socială nu se complementarizează cu mediul on-line în care adultul tânăr își desfășoară activitate, formarea și dezvoltarea identității se construiește pe temeiul a doi pioni de fundamentare personală diferită. Două medii diametral diferite (realitatea-problematică, virtualul-idealizat, eu social-calități/defecte, eu virtual-eu ideal) determină perturbanțe la nivelul percepției de sine și destabilizarea formării unei imagini de sine reale („ajungi să nu știi cine ești”).

Pe fondul dihotomiei dintre ceea ce sunt (în mediul social) și ceea ce vreau să fiu (mediul adecvat spațiului virtual), tânărul student se confruntă adesea cu probleme la nivelul percepției personale adecvate a propriei persoane și a celorlalți dar și cu dificultăți de acomodare în plan real, materializate prin predispoziții depresive, frustrare, izolare și așteptări nerealiste:

„Pe pagina personală de facebook... uneori mai descarc frustrări personale, într-un mod generalist, din care să se poată trage o concluzie...”(S6,75).. „Lumea virtuală întotdeauna este „finisată”. Nimeni nu dorește să fie ținta criticilor pe o rețea de socializare, așa că oamenii aleg să arate doar evenimentele fericite din vieților lor. Personal, mi se pare un act de lașitate să pretinzi ceea ce nu ești” (S23,214).

Mediul virtual este privit de tineri din perspectiva unui alt tip de realitate („lumea virtuală”) care poate să fie divergentă sau convergentă cu realitatea socială (cu mediul social din care fac parte). Dacă identitatea virtuală constituie o nișă de dezvoltare a identității socio-personale a tânărului atunci putem spune că mediul virtual constituie o oportunitate de cunoaștere și îmbogățire a experiențelor de viață, cu implicații pozitive în formarea armonioasă a personalității. Însă datele acestei cercetări arată că foarte puțini tineri declară că

reuşesc şi doresc să fie percepuţi în mediul virtual aşa cum se percep şi sunt percepuţi în mediul social:

„Utilizăm reţelele de socializare pentru a ne crea o imagine mai bună despre noi, pe care s-o împărtăşim cu cei care nu ne cunosc; pentru a împărtăşi mai repede gânduri şi tot felul de lucruri care ne plac pe moment” (S7,75). „...pentru a fi la moda, pentru a arăta mai mult decât în realitate, e mai simplu să fii în spate decât în faţă, pe reţelele de socializare are loc uneori o transformare a ceea ce eşti şi cunoşti că eşti, doar din dorinţa, care de fapt e un capriciu, o nevoie necesară de îndeplinit pentru a fi în ochii celorlalţi ceea ce crezi tu că ei îşi doresc să vadă” (S13,119).

Acest fapt semnaleză numeroase probleme cu care se confruntă tânărul în contextual social de viaţă ca urmare a oportunităţilor pe care le-a regăsit în mediul on-line şi care au determinat deformarea sau chiar crearea incertitudinii perceptivă asupra propriei persoane şi a rolului pe care ar trebui să şi-l exercite în mediul social. Pe acest fond se construiesc adesea tipare de comportament distructive, frecvent întâlnite la adolescenţi şi tineri, cum ar fi: comportamente adictive, delincvenţă şi inadaptare socială.

Rolul calculatorului/internetului în pregătirea şcolară a tinerilor studenţi

Pregătirea şcolară este o parte inerentă din dezvoltarea socială a tinerilor studenţi, reprezentând o premisă a dezvoltării dezirabile şi un preambul al integrării profesionale a viitorului adult. Odată cu identificarea efectelor benefice asociate introducerii mijloacelor tehnologice în marea majoritate a activităţilor umane, rolul calculatorului a început să se diversifice considerabil. Utilizarea calculatorului (a mijloacelor media) în cadrul procesului instructiv-educativ a cunoscut un demers ascendent de-a lungul timpului. Modul prin care tinerii percep rolul calculatorului şi internetului în procesul de pregătire şcolară indică în mare măsură coordonatele de reajustare a învăţării şcolare la exigenţele aduse de noua tehnologie.

Aşa cum am arătat în cadrul primei unităţi de conţinut abordate (Scopuri şi particularităţi de utilizare a calculatorului la tinerii studenţi), unul dintre principalele scopuri pentru care stundenţii utilizează calculatorul este scopul educaţional. Rolul calculatorului în pregătirea şcolară este perceput de subiecţi diferit în funcţie de nivelul şcolarităţii, prezentând o importanţă ascendentă odată cu trecerea la un nivel superior de educaţie:

„Calculatorul e un obiect sine-qua-non cum ar zice latinul - fără de care nu se poate - în societatea actuală, în special, dacă ești student. Tot timpul trebuie să fii în relație cu colegii, să fii informat, găsești tot felul de informații utile pentru examene” (S23,255).

Efectele pozitive ale introducerii mijloacelor electronice în sfera procesului de învățământ așa cum sunt ele percepute de studenți se regăsesc la nivelul: particularităților de management al clasei (interacțiunea profesor-elev și restructurarea procesului instructiv-educativ), strategiilor și mijloacelor didactice (resurse academice on-line/electronice), eficientizării învățării prin creșterea accesului la informație și documentare cu privire la conținuturile științifice, facilitarea informării referitoare la organizarea demersului didactic și a rezultatelor școlare obținute.

La nivelul managementului clasei, studenții amintesc importanța calculatorului și a internetului în interacțiunea actorilor educaționali (profesor-student, student-student) și a resurselor media care sprijină întreg procesul educativ. Comunicarea on-line dintre profesor și student sau dintre studenți este percepută de subiecți ca un mecanism de creștere a informării cu privire la activitățile educative și implicit ca o resursă de îmbunătățire a calității învățării:

„Calculatorul și internetul mă ajută destul de mult. Pot să urmăresc destul de multe studii pe proiectele ce le fac, pot să iau legătura cu profesorii, colegii mai bine pregătiți, pot să consult site-uri foarte bine scrise, să-mi comand cărți...” (S14,154).

Dacă studenții preferă comunicarea față în față cu prietenii apropiați, comunicarea on-line este preferată în cazul interacțiunii cu colegii de la facultate pentru aflarea unor informații cu privire la desfășurarea activităților.

„On-line vorbesc mai mult cu colegii de la facultate în scop strict de cursuri sau seminarii, cu persoanele apropiate prefer să vorbesc față în față” (S20,241).

Tehnologizarea educației la nivelul mijloacelor și strategiilor didactice care este văzută de actorii educaționali direcți și din perspectiva eficientizării învățării (accesul la materialele științifice în format electronic reduce costurile materiale, de timp: internetul facilitează accesul la informații cu caracter divers în timp rapid):

„...este mult mai practic internetul în ziua de azi în școli. Atât elevii și studenții suntem fascinați de calculator pentru că ne ajută să căutăm mai ușor informațiile de care noi avem nevoie,, (S21,222).

Utilizarea programelor computerizate (pachetul Office sau alte softuri educaționale/științifice specializate) este văzută de către studenți ca resurse de sprijin în pregătirea academică, fiind de altfel de multe ori și exigență academică impusă:

„Mai nou, majoritatea proiectelor presupun utilizarea pachetului Office. În ultima perioadă am folosit foarte mult Microsoft Word și Power Point-ul pentru teme, prezentări, deci, calculatorul e aproape indispensabil cum spuneam și mai sus” (S10,107).

Facilitarea informării cu privire la organizarea demersului didactic și a rezultatelor școlare obținute se realizează atât cu ajutorul interacțiunilor virtuale dintre principalii actori educaționali (profesor - student, student-student) cât și prin noile softuri computerizate (platforme academice, pagini web) care permit studenților conectarea la informații cu caracter informativ: aflarea orarului academic, informare cu privire la rezultate școlare, conferințe științifice sau alte aspecte relevante pentru viața de student:

„În pregătirea școlară folosesc calculatorul pentru a mă documenta, pentru a citi articole de specialitate, pentru a citi cărți, pentru a mă informa cu privire la orar sau alte informații legate de orele de curs” (S13,141).

Chiar dacă majoritatea subiecților amintesc cu precădere efectele benefice ale utilizării calculatorului în materie de pregătire școlară, analiza de ansamblu a conținuturilor datelor empirice surprinde și aspecte problematice pe care le ridică implicarea resurselor tehnologice în procesul didactic (resimițate mai ales în partea de învățare). Vehicularea informațiilor electronice în cadrul demersului educativ, conduce adesea tinerii studenți la optarea pentru materiale de studiu on-line. Calitatea informațională din cadrul diverselor site-uri pe care le accesează studenții este de multe ori nevalidată științific, ceea ce conduce la ineficiență în învățare și asumarea unui statut de acumulare informațională ineficient. Subiecții care prezintă mai degrabă o abordare de ansamblu a utilizării calculatorului și internetului în viața academică amintesc faptul că debarasarea de mijloacele didactice tradiționale (cărți, scrierea manuală, etc) poate avea efecte negative atât la nivelul calității pregătirii școlare (cunoștințe superficiale) cât și la nivel psiho-social (diminuarea încrederii în forțele proprii și interacțiuni sociale slabe):

„Sunt de părere că pentru unii calculatorul a avut un impact pozitiv..., însă pentru unii din păcate i-a influențat într-un mod negativ, deoarece petrecând foarte mult timp în fața calculatorului și făcând lucruri, jucându-se nu au făcut decât să stagneze sau chiar să dea

înapoi în modul lor de a învăța, pentru că internetul le-a oferit informații gata făcute, ei doar dând un Copy și apoi un Paste și neștiind ce scrie în mesajele respective, referate” (S19,204).

Pregătirea școlară alături de integrarea profesională, socială, menținerea și dezvoltarea relațiilor cu diverși actori sociali pune bazele dezvoltării sociale a tinerilor. Interferențele pe care viața academică le aduce în dezvoltarea tinerilor influențează întreg traseul de dezvoltare al viitorului adult. Tehnologizarea educației și implicarea din ce în ce mai crescută a resurselor media în procesul instructiv-educativ poate determina tinerii să substituie importanța exacerbată a calculatorului și în celelalte aspecte ale vieții de zi cu zi. În acest sens, promovarea unei culturi tehnologice în școală sau în instituția de învățământ în care adolescentul sau tânărul își desfășoară activitatea poate induce creșterea importanței mijloacelor tehnologice și în alte aspecte ale traiectoriei de viață a tânărului (comunicare, dezvoltarea relațiilor, etc). În acest sens, este foarte important ca actorii educaționali responsabili cu conceperea politicilor și curriculelor educaționale să conștientizeze efectele utilizării calculatorului/internetului în proiectarea procesului instructiv-educativ. Rolul cadrelor didactice este de a sprijini elevul/studentul în maximizarea efectelor pozitive ale utilizării calculatorului și a diminua factorii perturbatori asociați utilizării calculatorului în procesul didactic.

Internetul și alegerea/pregătirea profesională a tinerilor studenți

Unul din aspectele cele mai importante pentru dezvoltarea socială a tinerilor este adaptarea la noile roluri pe care tranziția adolescență-maturitate le determină prin alegerea și integrarea profesională. Pentru mulți tineri, urmarea unei pregătiri școlare de natură academică (prin efectuarea cursurilor universitare), prelungeste timpul în care aceștia trebuie să se confrunte cu noile provocări date de alegerea și integrarea profesională. În cadrul cercetării prezente am analizat modul în care studenții percep influența calculatorului și internetului în domeniul alegerii, pregătirii și dezvoltării profesionale, atât din perspectiva proiectivă (a studentului care își/va caută un loc de muncă) sau din perspectivă implicită (a studentului care lucrează).

Subiecții cercetării propriu-zise amintesc în principal rolul internetului în alegerea unei profesii, mai ales pentru faptul că majoritatea sunt în faza de pregătire pentru următoarea etapă a integrării profesionale. Tinerii studenți identifică sprijinul pe care îl denotă internetul în materie de alegere profesională prin diversitatea de informații ce abundă în mediul on-line sau prin oportunități de carieră care diversifică și accesibilizează oferta locurilor de muncă:

„Cu ajutorul internetului poți accesa ușor și rapid site-uri care oferă locuri de muncă, iar tu ai posibilitatea de a alege ceea ce dorești să muncești” (S1,001). „...cu un singur click afli detalii concrete exacte despre locul de muncă și în mod rapid, decât dacă ar fi să petreci timp deplinsându-te până la locul respectiv de informare plus posibilitatea ca angajatul responsabil cu informarea să nu fie capabil să îți răspundă la toate întrebările...”(S11,118).

Astfel, tinerii au contact mult mai facil cu oferta pieței de muncă iar avantajele utilizării internetului în scopul căutării unui loc de muncă sunt regăsite atât la nivelul managementului de timp cât și a costurilor reduse în materie de informare, selecție și prioritizare a ofertelor locurilor de muncă disponibile:

„Eviți să umbli din firmă în firmă cu un teanc de cv-uri, deci, economisești timp. Pe lângă asta, ofertele sunt diverse și nenumărate, dându-ti totodată posibilitatea de a te informa de pe internet de la alți consumatori despre respectivul job” (S11,112).

Calitatea informațiilor care prezintă oferta locurilor de muncă trebuie verificată din punct de vedere al veridicității informaționale oferite, al profilului firmei angajatoare și al actualizării/reactualizării oportunităților profesionale prezentate:

Ne sunt așezate la îndemână o serie nelimitată de site-uri și postări, pe care le putem accesa în satisfacerea anumitor dorințe. Însă atenție, nu întotdeauna informațiile sunt veritabile, sau re-actualizare, așa că eșecul poate fi iminent în obținerea informațiilor de care avem nevoie” (S9,103).

Mediul on-line reprezintă un sprijin real pe tot parcursul procesului de angajare: informare cu privire la oferta locurilor de muncă și a instituțiilor angajatoare, pregătirea candidatului prin expunerea cerințelor și a abilităților, competențelor necesare locului de muncă vizat, facilități și sprijin în crearea CV-ului, conectivitate directă dintre angajator și candidat, posibilitatea de interviu on-line, acces la forumuri de discuții cu profesioniștii și favorizarea formării și dezvoltării profesionale. Calculatorul și internetul sunt văzute ca resurse importante, chiar indispensabile în cadrul locului de muncă deoarece sprijină procesul de formare și dezvoltare profesională a tinerilor studenți:

„Calculatorul în ziua de astăzi nu mai este un moft, ci este o necesitate, calculatorul venit la pachet cu internetul. Având în vedere că în ziua de astăzi oamenii comunică mai mult

prin intermediul online cu ajutorul diferitelor rețele de socializare, citesc cărți sau documente în format electronic, scriu e-mail-uri în fiecare zi, depoziteză fișiere cu documente și poze importante pentru ei, lucrează de acasă, cât și la birou tot cu ajutorul calculatorului etc. Iar eu mă regasesc în fiecare situație de mai sus...’’(S32,298). „...pentru serviciu am nevoie de calculator pentru că trebuie să fac rapoarte și să le trimit șefilor mei’’ (S23, 232).

Tot în cadrul tranziției rolurilor pe care le are calculatorul pe parcursul traiectoriei de viață a tinerilor studenți, se amintește utilizarea calculatorului și a internetului ca resursă financiară:

„...am început să utilizez calculatorul din perioada 1999 - 2000 mai întâi în scopuri distractive. În timp ce creșteam și mă maturizam am înțeles că acel aparat te poate ajuta în cunoștință dar și în a-ti aduce un venit suplimentar, asa că am început să creez pagini web, să promovez anumite servicii’’ (S32, 321).

Accesul la mediul on-line reprezintă pentru tineri din ce în ce mai mult oportunități de integrare și formare profesională. Pentru marea majoritate a posturilor care implică o pregătire universitară rolul calculatorului este esențial. Deși tinerii studenți recunosc facilitățile și importanța internetului în tot procesul de alegere și formare profesională, faptul că aceștia s-au confruntat cu pericole și abuzuri în mediul virtual atrage atenția specialiștilor. Informarea cu privire la abuzurile și capcanele mediului virtual atât în domeniul profesional cât și în alte domenii de interes pentru tineri ar trebuie să constituie premisa formării programelor de prevenție la nivelul instituțiilor de învățământ, a firmelor angajatoare sau a altor organizații care sprijină integrarea socio-profesională.

Ultima parte a capitolului șapte a cuprins o analiză comparativă asupra obiectivelor și rezultatelor cercetării raportată la rezultatele cercetărilor naționale și internaționale. Studiile de cercetare care analizează particularitățile și implicațiile calculatorului/internetului asupra dezvoltării individului s-au extins odată cu expansiunea mijloacelor tehnologice. Preocuparea cercetătorilor pentru acest nou domeniu de studiu este relevantă în contextual în care, în ultimul timp, calculatorul și mediul on-line au devenit o resursă importantă explorată de individ în contexte din ce în ce mai diverse.

Accesarea mediului online prin intermediul resurselor tehnologice disponibile (computer, telefon, tabletă, etc.) reprezintă astăzi pentru tineri una din activitățile principale

prin intermediul căreia își exercită atribuțiile zilnice în viața socială, educațională sau profesională. Cercetările în domeniu care au evaluat impactul internetului la nivelul dezvoltării sociale au relevant rezultate contradictorii. Am identificat în literatura de specialitate două tendințe centrale de explicitare a rolului calculatorului/internetului în dezvoltarea socială a tinerilor. Prima idee vehiculată în studiile teoretice și empirice asupra efectelor utilizării calculatorului subliniază efectele benefice aduse de aceste mijloace digitale asupra întregului proces de dezvoltare individuală și socială (Coakes & Willis, 2002; Louage, 2006; Khanchali, Zidat, 2011; Balakrishnan, 2010; Purcell, Buchanan & Friedrich, 2013; Sponcil & Gitimu, 2011; Becker & Becker, 2008). În general, aceste studii surprind aspecte importante ale utilizării calculatorului și internetului, care relevă sprijinul noilor mijloace tehnologice în procesul integrării și dezvoltării sociale, școlare sau profesionale. A doua direcție de abordare a impactului calculatorului/internetului în dezvoltarea socială a tinerilor se aliniază la polul opus direcției amintite mai sus. Există numeroase cercetări, care surprind efectele negative ale mediului on-line asupra întregului parcurs de dezvoltare a indivizilor, dar mai ales în rândul adolescenților și tinerilor (Huitt, Dawson, 2011; Allison et al., 2006; Gentile, 2009; Griffiths, Davies, Chappell, 2004; Hauge & Gentile, 2007; Supaket et al., 2009; Zamani et al., 2007). Efectele negative ale utilizării calculatorului/internetului sunt asociate unui tipar comportamental disfuncțional raportat la timpul alocat acestor resurse tehnologice. Astfel, efectele negative ale accesării mediului on-line sunt corelate fie unui timp îndelungat petrecut în mediul virtual, fie unor comportamente disruptive experiențiate în mediul online (dependență, abuz cybernetic, agresiune/hărțuire electronică, etc). Se poate observa că asocierea tipului de efect indus de mijloacele electronice dezbătute este corelată cu un indicator extrinsec funcțional/disfuncțional. Altfel spus, efectele pozitive ale accesării internetului sunt interrelaționate cu utilizarea moderată, în timp ce dezavantajele aduse în dezvoltarea socială a tinerilor sunt resimțite de aceia care alocă un timp crescut sau un comportament disruptiv în cadrul mediilor electronice vizate. În urma analizei și interpretării datelor, cercetarea prezentă a identificat o a treia direcție de abordare a implicațiilor calculatorului asupra dezvoltării sociale a tinerilor, care nu exclude teoriile relevate în cadrul celor două concluzii prezentate mai sus, ci mai degrabă se completează prin identificarea și corelarea tipului de impact cu alți indicatori intrinseci ai indivizilor.

După cum am observat, este cunoscut și demonstrat atât teoretic cât și empiric faptul că internetul și calculatorul au furnizat avantaje și dezavantaje la nivelul întregului proces de dezvoltare socială și individuală. Studiile de cercetare analizate anterior s-au centrat pe sesizarea aspectelor exterioare ce țin exclusiv de mediul virtual (timp de utilizare, tipar

comportamental în mediul online). Cercetarea de față a surprins faptul că nu doar particularitățile extrinseci implicite experiențiate de individ în mediul online determină tipul de influențe al dezvoltării sociale, ci și particularitățile intrinseci explicite ale individului joacă un rol esențial în conturarea tiparului de implicații ale utilizării internetului/calculatorului asupra dezvoltării sociale. Dacă prin tiparul extrinsec implicit se înțelege comportamentul raportat direct la mediului on-line, tiparul intrinsec explicit relevă conduita individului în mediul social și impactul pe care aceasta îl are în mediul on-line. În acest sens, o bună integrare a tinerilor în mediul social (comunicare adecvată, relații constructive, dezvoltare academică/profesională adecvată, etc.) determină un tipar comportamental adecvat în mediul on-line, în timp ce problemele experiențiate de tineri în mediul social (dificultăți de integrare, probleme de comunicare, etc) sunt asociate unui risc crescut de comportament disruptiv/vulnerabil în mediul online (conduită adictivă, comportament de tip cyber-bullying). Putem demonstra indirect veridicitatea acestui enunț cu valoare teoretică, prin raportarea la cercetări care au arătat că adolescenții/tinerii care provin din familiile dezavantajate social (și care se presupune că sunt mai vulnerabili probelelor asociate integrării sociale) au un risc mai mare de a experienția impactul negativ al utilizării calculatorului/internetului prin adoptarea unui comportament adictiv sau prin experiențierea unui comportament de abuzator sau victimă în mediul on-line (Yen et al., 2007, Rădăcină, 2013; Davis et al., 2013). În continuarea lucrării am arătat premisele construirii acestei abordări prin analiza comparativă a acestor rezultate corelate cu rezultatele altor cercetări naționale/internaționale raportate la câteva din aspectele esențiale ale dezvoltării sociale a tinerilor.

Comunicarea on-line reprezintă unul din principalele scopuri pentru care tinerii utilizează internetul. Atât datele cercetării prezente, cât și datele celorlalte cercetări arată faptul că rolul comunicării virtuale este benefic în materie de menținere a legăturii cu prietenii/membrii familiei aflați la distanță sau în cadrul contextelor academice și profesionale (Jones et a., 2008; Drussel, 2012; Balakrishnan, 2010). Studiile raportează însă rezultate diferite cu privire la preferința tinerilor pentru cele două forme de comunicare (virtuală/de tip față în față). Există cercetări care au arătat că tinerii preferă comunicarea față în față mai degrabă decât comunicarea virtuală, în timp ce alte studii arată preferința tinerilor pentru comunicarea virtuală în detrimentul comunicării de tip față în față (Baym et al., 2004; Subrahmanyam & Greenfield, 2008; Drussel, 2012; Jiang, Bazarova, & Hancock, 2011, Baker & Oswald, 2010; Sponcil & Gitimu, 2013). Această dihotomie de preferințe pentru formele de comunicare amintite a fost identificată și în cadrul cercetării propriu-zise, care a încercat să le

explice raportându-se la tipurile comunicării și la actorii actului comunicațional. Se pare că studenții preferă să utilizeze comunicarea de tip virtual în comunicarea cu prietenii/cunoscuții sau colegii aflați la distanță, caracterul mesajelor on-line fiind mai degrabă unul informativ. Atât cercetarea prezentă cât și alte cercetări internaționale au arătat că tinerii introvertiți, timizi sau cei care prezintă alte probleme de integrare socială preferă comunicarea virtuală (Heitner, 2002; McKenna, Green, & Gleason, 2002; Subrahmanyam et al., 2004; Baker & Oswald, 2010; Quan-Haase et al., 2010; Sponcil & Gitimu, 2013).

Concluziile cercetării asupra percepției subiecților cu privire la efectele negative ale utilizării comunicării neadaptative în mediul online sunt amintite și în cadrul altor cercetări internaționale (Purcell, Buchanan & Friedrich, 2013). Astfel, în mediul virtual, limbajul este utilizat adesea defectuos, conținutul mesajelor transmise fiind adesea impregnat cu greseli ortografice și gramaticale. Comunicarea și scrierea în mediul virtual poate crea dificultăți de scriere în limbajul științific. Subscrise cercetărilor amintite mai sus, datele cercetării prezente identifică pe lângă aspectele pozitive pe care comunicarea virtuală le aduce relațiilor de prietenie și o particularitate mai puțin dezbătută în literatura de specialitate: destabilizarea relațiilor de prietenie pe fondul utilizării comunicării mediate de internet. Destabilizarea relațiilor de prietenie se poate produce pe fondul comunicării virtuale prin menținerea unei relații superficiale în mediul on-line. Aceasta blochează dezvoltarea unor relații armonioase, ce s-ar putea construi ca urmare a interacțiunilor sociale din mediul real.

Unul din aspectele cele mai importante ale dezvoltării sociale este identitatea socială. În contextul în care rețelele de socializare sunt din ce în ce mai accesate de către adolescenți, modul în care tinerii își formează și dezvoltă identitatea socială în cadrul acestora reprezintă un domeniu de interes pentru cercetarea actuală (Boyd & Ellison, 2007; Sponcil & Gitimu, 2013; Tufekci, 2008; Sheldon, 2008; Quan-Haase & Young, 2010; Pempek et al., 2009; Urista et al., 2009; Jiang, Bazarova, & Hancock, 2011; Allen et al., 2010, Anderson et al., 2010; Lui & LaRose, 2008). Identitatea virtuală se construiește/dezvoltă în mediul virtual pe baza identității sociale, fiind o proiecție fidelă a acesteia pentru tinerii cu o imagine de sine pozitivă, adaptați la mediul social în care trăiesc sau din contră reprezentând un mecanism de reajustare a identității sociale pentru tinerii care se confruntă cu dificultăți de adaptare la mediul social (dificultăți de comunicare, bariere în comunicarea de tip față în față, imagine de sine scăzută, etc). Există și alte cercetări care au subliniat importanța rețelelor de socializare în formarea și dezvoltarea identității sociale a tinerilor care sprijină concluzia prezentei cercetări amintite mai sus (Gosling et al. 2007). Prin profilul personal tinerii furnizează informații despre ei, această exteriorizare a sinelui reprezintă o modalitate de exprimare a

identității și a modului în care tinerii doresc să fie percepuți de către ceilalți (Pempek et al., 2009). Diferențiat de concluzia cercetării noastre un alt studiu a arătat că proiecția sinelui ideal în mediul virtual contribuie pe lângă îmbunătățirea stimei de sine în plan virtual și la creșterea stimei de sine în realitatea socială (Urista et al., 2009).

Ca parte a dezvoltării sociale, pregătirea academică concretizată în continuitatea cursurilor școlare la nivel universitar reprezintă o etapă importantă a dezvoltării tânărului adult. Utilizarea calculatorului/internetului pe tot parcursul procesului instructiv-educativ reprezintă astăzi o necesitate și un suport real atât pentru studenți cât și pentru cadrele didactice. (Coakes & Willis, 2002; Jones et al., 2008; Allen & Seman, 2005; Lenhart et al., 2010).

Principalele funcții ale utilizării internetului/calculatorului în procesul instructiv-educativ se regăsesc atât la nivelul competențelor de însușire a cunoștințelor din partea elevilor cât și la nivelul practicilor de predare (Balakrishnan, 2010; Charp, 2000; George et al. 2006). Concluziile cercetării de față se aliniază în mare parte evidențelor identificate și în cadrul altor cercetări internaționale în domeniu. Studiile au arătat funcțiile esențiale ale calculatorului/internetului în procesul de pregătire școlară a adolescenților și tinerilor: resursă exhaustivă de informație, comunicarea fără bariere, învățarea interactivă on-line, cercetarea on-line/efectuată prin mijloace electronice, aspecte ce țin de inovații în domeniu, îmbunătățirea interesului în domeniul educației, promovarea educației holiste, diversificarea metodelor de predare-învățare (Lenhart et al., 2010; Khanchali & Zidat, 2011).

Pe lângă beneficiile asociate utilizării internetului/calculatorului în procesul instructiv-educativ subiecții au identificat o serie de factori negativi care pot crea adevărate bariere în pregătirea școlară a studenților. Utilizarea noilor tehnologii în procesul de scriere academică creează ambiguitate între formarea și dezvoltarea diverselor stiluri de scriere (formal și informal), astfel că studenții dezvoltă ambiguitate în utilizarea scrierii formale și informale (se amintesc dificultăți de formulare în elaborarea lucrărilor cu caracter oficial sau științific) (Purcell, Buchanan & Friedrich, 2013). O altă problemă cu care se confruntă studenții ca urmare a utilizării resurselor digitale în redactarea textelor cu caracter științific este plagiatul sau nerespectarea normelor standard de scriere a lucrărilor, probleme legate de scrierea corectă în conformitate cu normele gramaticale (ibidem). Pe lângă aceste aspecte confirmate și de studiile internaționale, cercetarea de față a identificat faptul că debarasarea de mijloacele didactice tradiționale (cărți, scrierea manuală, etc) poate avea efecte negative atât la nivelul calității pregătirii școlare (cunoștințe superficiale) cât și la nivel psiho-social (diminuarea încrederii în forțele proprii și promovarea interacțiunilor sociale slabe). Impunerea realizării

cerințelor academice cu ajutorul calculatorului a restructurat procesul de învățare a elevilor și uneori a determinat utilizarea acestuia și în alte scopuri pe o perioadă îndelungată.

Ca etapă următoare a traseului de viață a tânărului, alegerea, pregătirea și formarea profesională a tânărului reprezintă o parte importantă în cadrul dezvoltării sociale. Internetul facilitează astăzi mai mult ca oricând informare, pregătire, formare profesională sau chiar angajarea în câmpul muncii (Chao, Garder, 2007; Davis, 2009; Becker & Becker, 2008). Internetul oferă tinerilor studenți facilități în alegerea unei profesii date de informarea cu privire la expectanțele angajatorilor pentru postul dorit și alte aspecte ce țin de formarea și pregătirea candidatului. În acest cadru, se conturează mai bine conectivitatea dintre angajator și potențial angajat. Angajatorul are posibilitatea să-și prezinte cerințele job-ului în fața unei categorii largi de potențiali clienți. În ciuda acestui fapt, atât cercetarea de față cât și alte studii internaționale au arătat că marea majoritate a tinerilor preferă informare și sprijin alocat direct (față în față) mai mult decât prin intermediul mijloacelor tehnologice (Becker & Becker, 2008). Cu toate că internetul oferă multe oportunități de alegere, formare și pregătire profesională, cercetările în domeniu arată că nivelul de angajare în câmpul muncii a tinerilor are rate mai scăzute decât în trecut (Davis, 2009). Aceasta se explică pe fondul prelungirii școlarității (la nivel universitar), creșterii/continuității suportului parental și accesului la informații on-line cu privire la diversitatea locurilor de muncă (Chao, Garder, 2007).

Pe lângă beneficiile pe care le oferă internetul în domeniul formării și dezvoltării profesionale, există cercetări la nivel internațional care au indicat efecte negative asociate competențelor demonstrate la locul de muncă a celor care utilizează internetul pe scale din ce în ce mai ridicate. În cadrul tezei, am dezbătut în paralel posibilele efecte negative ale utilizării internetului în procesul de alegere, pregătire și dezvoltare profesională la tineri evidențiate atât în cercetarea de față cât și în alte studii internaționale. Impactul dependenței de internet generează efecte negative atât la nivelul particularităților individuale cât și la nivelul randamentului în muncă, înregistrându-se performanțe mai slabe la locul de muncă pentru tinerii care utilizează internetul într-un mod necorespunzător (Davis, 2009). Mulți angajatori au recunoscut că utilizarea nelimitată a internetului reduce potențialul în muncă al angajaților mai degrabă decât să crească productivitatea (Davis, 2009). Un aspect particular identificat în cadrul cercetării de față este cel al pericolelor resmițite de tineri în cadrul accesării site-urilor/ angajatorilor prin intermediul internetului. Abuzul cibernetic este perceput și descris de tinerii studenți din perspectiva informațiilor eronate cu privire la oferta locurilor de muncă sau a șantajului profesional prin care unele instituții reușesc să-și atragă clienți prin locuri de muncă false sau oportunități de lucru nerealiste.

Capitolul opt al tezei se centrează asupra inegalităților în ceea ce privește utilizarea calculatorului/internetului în rândul tinerilor care au crescut în centrele rezidențiale (Brotcorne et al., 2009). În primă fază am elaborat un cadru teoretic general care ilustrează specificul și caracteristicile generale ale acestei categorii de subiecți, iar ulterior am explorat cauzele instituționalizării copiilor, tiparele comportamentale disruptive adoptate de aceștia și posibile consecințe aduse în dezvoltarea tânărului adult.

Tinerii care au crescut în centrele rezidențiale reprezintă o categorie din tinerii aflați în dificultate care se confruntă cu probleme de integrare determinate de riscurile și inegalitățile aduse de era digitală. Astfel, principalele aspecte întâlnite în studiile de specialitate în ceea ce privește utilizarea noilor tehnologii de către tinerii care au fost/sunt instituționalizați vizează pe de-o parte, inegalitățile ce pot apărea pe fondul lipsei accesului la calculator și la internet iar pe de altă parte, riscurile cu care se pot confrunta în mediul online (Brotcorne et al., 2009; Helsper & Reisdorf, 2009).

Inegalitățile digitale în rândul tinerilor care au beneficiat de protecție specială de tip rezidențial se resimt pe fondul dezavantajelor date de background-ul socio-economic al mediului în care au trăiat. Aceste inegalități s-au instalat pe fondul lipsei accesului la echipament tehnic adecvat- existența unui calculator pentru un număr mare de copii, lipsa conexiunii la internet, dificultăți date de cunoștințe lacunare în domeniul informatic. S-au identificat asocieri semnificative între nivelul educațional scăzut al indivizilor, venituri reduse și lipsa accesului/utilizare limitată a mijloacelor noi tehnologii a comunicării și informației (Helsper, 2011). Creșterea unui individ într-un mediu care nu a valorificat utilizarea resurselor tehnologice (fiind și cazul tinerilor instituționalizați) poate determina interes scăzut pentru utilizarea calculatorului și internetului sau se poate asocia cu instalarea unui disconfort tehnologic ce se resimte pe fondul cunoștințelor lacunare în domeniul tehnologiei informației și a comunicării (Reisdorf, Axelsson & Söderholm, 2012).

Un alt reper de analiză în domeniul utilizării internetului/calculatorului în rândul copiilor și tinerilor care au crescut în centrele rezidențiale îl constituie explorarea riscurilor și identificarea de mecanisme de reducere a efectelor negative furnizate de mediul virtual. Adolescenții și tinerii care aparțin unui mediu familial dezavantajat pot să se confrunte adesea cu riscuri mai mari în ceea ce privește abuzurile electronice. În acest sens la nivel de politici internaționale există o serie de programe de prevenire a riscurilor și inegalităților apărute în era digitală care se adresează diverselor categorii de copii sau tineri vulnerabili. Programele sunt implementate atât la nivel instituțional (în centrele rezidențiale de exemplu) fie în mediul online în cadrul site-urilor specializate care oferă informare și suport în ceea ce privește

formarea și dezvoltarea unui comportament adecvat în mediul cibernetic. În practicile și ghidurile de promovare a utilizării în siguranță a internetului se pune accentul pe rolul îngrijitorilor și asistenților sociali din centrele rezidențiale în scopul prevenirii unor comportamente inadecvate care pot perturba bunăstarea copiilor sau tinerilor. Informarea în cazul îngrijitorilor, prevenirea, supervizarea și identificarea cazurilor de abuz cibernetic de către asistenții sociali sunt premise ale reușite în intervenția adresată copiilor/tinerilor care au crescut în mediile rezidențiale (Farmer & Johnson, 2012).

Pentru analiza particularităților de utilizare a internetului și calculatorului la tinerii care au crescut în centrele rezidențiale am efectuat cercetarea pe un lot de 12 subiecți care au crescut în diverse centre rezidențiale din județul Cluj sau/și în județele limitrofe. Metoda de cercetare utilizată în acest sens a fost interviul calitativ de tip semi-structurat. Subiecții au avut vârstele cuprinse între 24 și 32 de ani, au stataturi educaționale, ocupaționale și maritale diferite. Pe plan educațional cei mai mulți au absolvit școli de arte și meserii, iar în ceea ce privește statutul marital majoritatea subiecților sunt necăsătoriți. Indicatorii care fac referire la statutul profesional, surprind că cei mai mulți dintre subiecți lucrează ca și muncitori în cadrul fabricilor cu diverse specializări. Departe de a dori să construim un profil al tânărului instituționalizat, am utilizat acești indicatori descriptivi doar pentru a alcătui o imagine de ansamblu asupra caracteristicilor subiecților secvenței de cercetare avute în vedere. Am putut identifica de asemenea faptul că, deși există tineri care au crescut într-un centru rezidențial pe o perioadă mai scurtă, cei mai mulți dintre tineri au crescut în mai multe centre pe parcursul vieții. Această secțiune a cercetării a dorit să urmărească traseului social definit de indicatorii amintiți anterior în corelație cu implicațiile pe care (ne)utilizarea calculatorului și internetului le-au determinat asupra parcursului de viața de până în prezent.

Abordarea metodologică a acestei părți a cercetării se subscie în cadrul liniilor directe metodologice utilizate pentru partea cercetării ample care analizează implicațiile utilizării calculatorului și internetului asupra dezvoltării sociale a tinerilor: analiza interrelației dintre contextul social al traseului de viața al tinerilor crescuți în centrele rezidențiale și (ne)utilizarea calculatorului/ internetului. Deși tipul de colectare a datelor a fost diferențial, metoda de cercetare și interpretare a datelor este aceeași (utilizarea teoriei emergene și prelucrarea datelor prin programul de analiză calitativă computerizată Atlas.ti7). În cadrul acestui corpuscul al cercetării am încercat să răspundem la întrebarea formulată inițial în ceea ce privește analiza interrelației dintre contextul social al traseului de viața al tinerilor crescuți în centrele rezidențiale și (ne)utilizarea calculatorului/ internetului.

În urma prelucrării datelor în programul de analiza calitativă computerizată Atlas.ti 7 au rezultat pentru această secțiune a cercetării două categorii centrale de conținut: pattern-uri de utilizare a calculatorului/ internetului și dificultăți versus factori facilitatori ai utilizării calculatorului/internetului la tinerii care au beneficiat de sistemul de protecție de tip rezidențial. Vom prezenta pe rând fiecare categorie rezultată, argumentând ideile principale reieșite prin evidențele empirice furnizate de subiecți și făcând permanent trimitere la cadrul general al cercetării printr-o viziune comparativă.

Pattern-uri de utilizare a calculatorului și internetului la tinerii care au crescut în centrele rezidențiale

Pentru tinerii care au crescut în centrele rezidențiale accesul la calculator/internet a fost limitat. Subiecții s-au confruntat cu lipsa accesului determinată fie de echipamente electronice insuficiente, fie de inexistanța acestora în centrele în care au locuit:

„...la școală, aveam calculator, apoi aveam și în camera de la centru în care ne adunam toți copii și stateam câte 2 ore, nu știam parola de la calculator și nu puteam să stăm mai mult că noi am fi vrut” (S1,009)

„...nu am avut acces la calculator în centru...” (S3, 093)

„ În centru unde am stat nu am avut calculator și nu am știut să lucrez pe el. Cand m-am mutat cu prietenul meu, el m-a ajutat sa invat pe el. El ma ajuta foarte mult, totdeauna ma incurajeaza...”(S10, 443)

„Pe calculator am sta de la vârsta de 11 ani, ne lăsa pe fiecare copil sa stam câte puțin.”(S12, 538)

Pe fundalul lipsei accesului la calculator/internet sau a posibilităților scăzute de utilizare a acestor noi mijloace în cadrul centrelor rezidențiale, s-au dezvoltat două tipare de conduită manifestate de subiecți pentru a-și facilita posibilitatea de acces în cadrul mediului electronic. Deschiderea interneturilor cafe și a sălilor de internet a reprezentat pentru copiii din centru o modalitate de petrecere a timpului, de familiarizare cu echipamentele electronice și de dezvoltare a competențelor electronice. În cazul copiilor care aveau acces limitat și exista un singur calculator sau câteva calculatoare în sala în care își desfășurau activitățile zilnice, pentru a-și facilita accesul, au existat cazuri în care copiii manifestau comportamente violente. Acest fapt subliniază, tendința copiilor care s-au confruntat cu inegalitățile apărute în era

digitală de a-și facilita singuri accesul prin comportamente disruptive cum ar fi, violența. Pe fondul inegalităților cu care se confruntă copiii crescuți în centrele rezidențiale putem explica și existența tiparelor comportamentale disfuncționale. Se poate observa că lipsa accesului la calculator/internet poate determina rivalitate care poate genera instaurarea comportamentelor violente:

„La 9 ani mergeam la sala și mă jucam jocuri, pierdeam nopțile. Mergeam cu prietenii, și stateam mult. Eram copil, visam să am masina, visam să am arme, visam să am o afacere. Pentru că stateam la jocuri m-a ajutat, acum mă descurc mai bine pe calculator. După ce am crescut mi-am luat laptop...” (S1, 009).

„Pe la 14 ani, am stat pentru prima dată la un calculator la o sala de internet. Când au aparut sălile de internet, toți copiii erau pe acolo. La centru nu aveam...” (S8, 326).

„Când eram micută, îmi placeau foarte mult jocurile. Toți copiii ne certam pe calculator. Mă băteau cu copiii, numai să stau eu la calculator. Aveam o sala mai mare în care aveam un calculator. Eram numai câțiva copii în grupă, eram pe module. Nu lasam pe nimeni la calculator, jucam jocul Mario. Îmi placea foarte mult, ne concentrăm foarte mult. Și eu simțeam că mă duceam cu omulețul în colo...” (S2,033).

Cunoștințele lacunare informatice pe care le au tinerii care au crescut în centrele rezidențiale constituie un factor declanșator al frustrărilor și temerilor, ceea ce poate inhiba și mai mult dorința de instruire în domeniul informatic:

„Prima dată cu internetul am început de acum. Pe calculator am stat când eram la centru ne puneau să facem desene, ne spuneau care sunt componentele calculatorului. Prima dată când lucrui pe un calculator la mine la firma, scot etichete, scanez. Am văzut de la alții, am verificat după alții, și am ținut minte, și acum știu tot. Prima dată mi-a fost frică, dar acum de când am învățat e bine. Îmi era teama să nu fac o greșală, să nu-l virusiez. Mai am de învățat multe la calculator, să fac fișiere, multe, dar așa am învățat ceva..., (S11, 47).

O caracteristică importantă a utilizării calculatorului/internetului la tinerii proveniți din cadrul centrelor rezidențiale este asociată motivației de utilizare ca urmare a facilităților pe care acestea le oferă (se identifică o oarecare similitudine cu tiparele și motivațiile de utilizare ale studenților). Perceperea internetului ca mecanism de coping se realizează prin identificarea oportunităților oferite de aceste mijloace electronice (informare, relaxare, identificarea de modele, rezolvare de probleme). Este foarte interesant că, spre deosebire de tinerii studenți care amintesc suportul pe care îl primesc pe fondul utilizării calculatorului,

tinerii care au crescut în centrele rezidențiale, accentează importanța resurselor online și a calculatorului în depășirea problemelor și adaptarea la mediul social. Un alt factor asociat al calculatorului/internetului asociat cu un mecanism de coping îl constituie elementul facilitator al proiecției idealurilor/visurilor. De asemenea, subiecții care au avut acces limitat la calculator în copilărie pot prezenta tendința de utilizare îndelungată care se instalează pe fundalul efectului de tumă:

„Ne-am învățat să stăm mult pe facebook, toată ziua stăm pe el. Așa e moda. Mă simt bine când văd că sunt ajutată, viu acasă, deschid laptopul, mai uit de necazuri, unu doi mă pun pe picioare” (S10, 448).

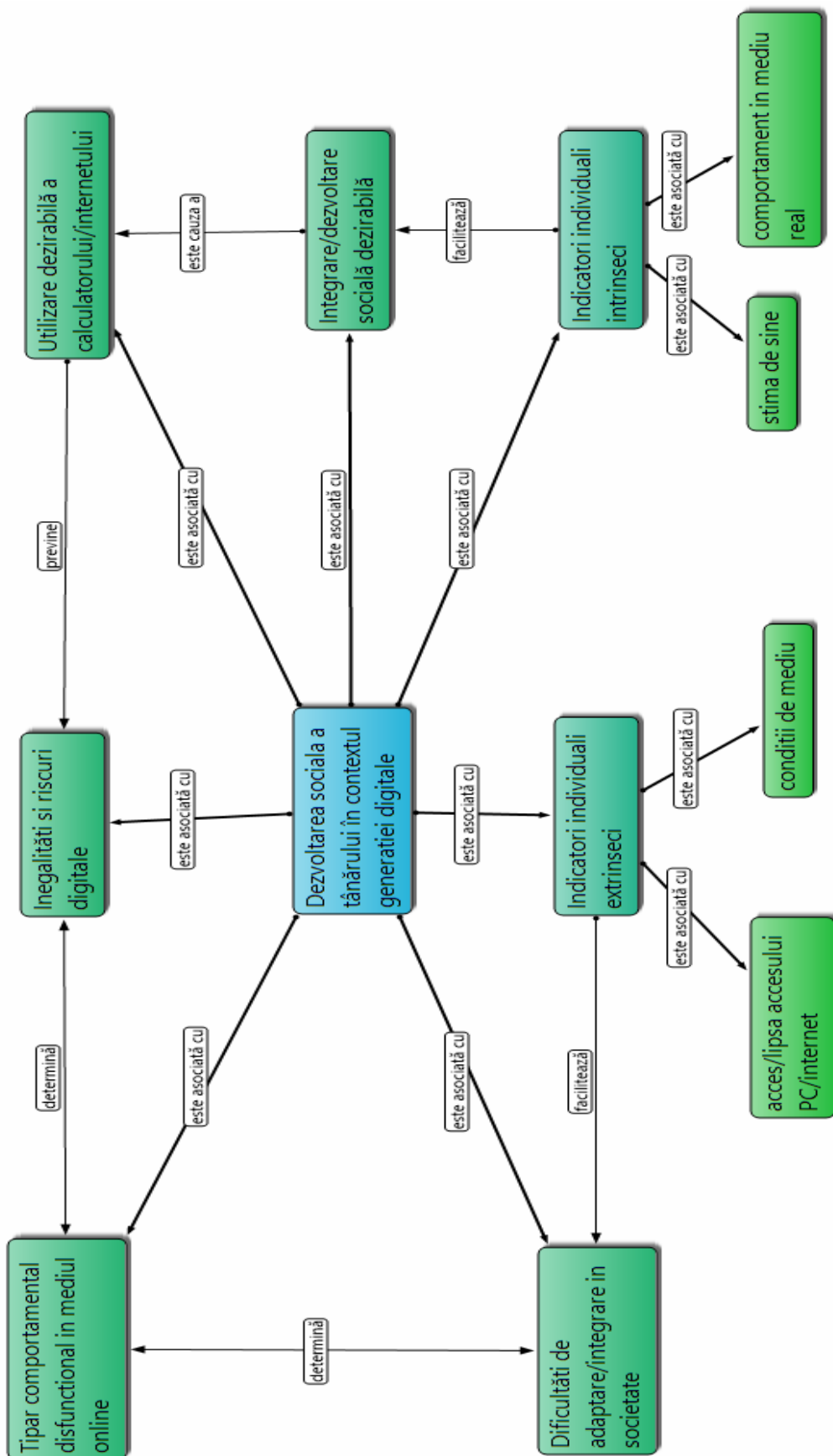
În ceea ce privește riscurile și factorii facilitatori ai utilizării internetului la tinerii care au beneficiat de protecție specială de tip rezidențial se pot observa elemente de similitudine cu riscurile amintite de tinerii studenți. Ceea ce se diferențiază constă în atitudinea naivă a tinerilor aflați în dificultate în materie de riscuri, dată de neconștientizarea riscurilor.

În cadrul *capitolului al nouălea* am expus și detaliat modelul teoretic al dezvoltării sociale a tânărului în contextul generației digitale. Încă de la începutul procesului metodologic am amintit faptul că baza de fundamentare a interpretării datelor a constituit-o grounded theory. Astfel, analiza și interpretarea datelor a urmat modelul teoriei emergente în complementaritate cu un tip de analiză calitativă computerizată (prin utilizarea softului Atlas.ti7). Am ținut cont de premisele dezvoltării unei analize care au vizat continuitate și simultaneitatea colectării și efectuării interpretării datelor (Bernett, 2012).

Pentru elaborarea modelului teoretic de explicitare a dezvoltării sociale a tânărului în contextul generației digitale am utilizat softul de analiză calitativă Atlas.ti7. Modelul operează cu 4 concepte centrale ale dezvoltării sociale: indicatori extrinseci ai mediului, indicatori individuali intrinseci, dificultăți de adaptare/integrare și integrare/dezvoltare socială adecvată. De asemenea pe lângă conceptele din domeniul dezvoltării sociale, modelul teoretic elaborat, are la bază trei concepte ce vizează mediul electronic: riscuri/inegalități digitale, tipar comportamental disfuncțional în mediul online și utilizarea dezirabilă a calculatorului/internetului.

Modelul teoretic al dezvoltării sociale a tânărului în contextul generației digitale surprinde interrelațiile dintre particularitățile individuale, condițiile de mediu și rezultatele acestora în procesul adaptării și integrării sociale a tânărului care direcționează în linii mari influențele pe care calculatorul/internetul le va avea în dezvoltarea socială. Așa cum a fost

amintit în partea de analiză și corelare a studiilor de specialitate de la nivel național și internațional, o integrare adecvată a tinerilor în mediul social (dezvoltarea academică/profesională adecvată, relații armonioase) determină un tipar comportamental adecvat în mediul online, în timp ce problemele trăite de tineri în mediul social (dificultăți de integrare, probleme de comunicare, etc) sunt asociate unui risc crescut de comportament disruptiv/vulnerabil în mediul online (conduită adictivă, comportament de tip cyber-bullying). În acest sens, facilitarea unei dezvoltări sociale adecvate în plan real va promova implicit utilizarea calculatorului/internetului în scopul dezvoltării sociale dezirabile a tinerilor.



Schema Nr. 1: Modelul dezvoltării sociale a tinarului în contextul erei digitale

Tot în cadrul *capitolului al nouălea* este abordată problematica limitelor cercetării efectuate și sunt amintite noi direcții propuse pentru cercetarea actuală. Prima limită identificată constă în exhaustivitatea tematicii abordate care a avut implicații directe pe tot parcursul procesului de analiză și interpretare a datelor. Domeniul dezvoltării sociale a tinerilor corelat cu problematica utilizării calculatorului/internetului constituie elemente vaste de cercetare și analiză. Așa cum am observat până acum, dezvoltarea socială înglobează o serie de aspecte diferite care întradevăr sunt corelate, dar care trebuie analizate particular (formarea și dezvoltarea relațiilor, dezvoltarea academică, profesională, etc). De asemenea, studierea aspectelor ce țin de utilizarea calculatorului și a internetului constituie o tematică foarte largă în cercetarea actuală, datorită multiplelor facilități pe care le oferă aceste mijloace și care se dezvoltă rapid. Cercetarea privind particularitățile specifice (cum ar fi utilizarea rețelelor de socialre, utilizarea softurilor educaționale, etc) în rândul diferitelor categorii de persoane (copii, adolescenți, tineri, etc) reprezintă factori importanți de cunoaștere.

O altă limită identificată este dată de tiparul cercetării calitative regăsit atât la nivelul eșantionării și metodei de cercetare (eșantionarea de conveniență, interviul online și limitele amintite) dar și la nivelul analizei și interpretării datelor (problematica generalizării și extinderii concluziilor pentru alte categorii de persoane din cadrul populației studiate).

Am identificat necesitatea propunerii de noi direcții de cercetare care să releve următoarele:

- efectuarea cercetărilor care să vizeze aspecte specifice ale dezvoltării sociale în corelație cu utilizarea internetului pentru categorii bine definite;
- derularea de cercetări care analizează efectele implementării programelor de intervenție și prevenție în scopul promovării unor comportamente dezirabile în mediul online.

Utilumul capitol al tezei trasează concluziile finale și câteva recomandări rezultate pe baza analizei sistematice a literaturii de specialitate și a cercetării empirice efectuate.

Dezvoltarea socială a tinerilor care trăiesc în contexte de viață diferite trebuie să fie permanent corelată cu factorii de mediu. Noua eră a tehnologiei informației și a comunicării continuă să translateze într-un ritm galopant posibilitățile, facilitățile și riscurile care se instalează ca urmare a utilizării acestor mijloace electronice. Este evident că dezvoltarea socială a tânărului trebuie studiată în paralel cu contextul socio-cultural în care acesta își desfășoară existența. Cercetarea prezentă a surprins câteva elemente esențiale ale dezvoltării sociale a tinerilor din generația digitală.

Concluzii teoretice/practice și recomandări

Concluzii teoretice	Concluzii practice
<ul style="list-style-type: none"> • Răspândirea rapidă a mijloacelor digitale determină schimbări importante în traiectoria de viață a indivizilor. • Atât în plan național cât și internațional, tinerii reprezintă segmentul de populație care utilizează calculatorul și internetul pe scale din ce în ce mai mari. • Implicațiile utilizării calculatorului/internetului pot constitui unul din motivele pentru care adolescența în epoca digitală s-a extins. • În contextul în care, cu cât provocările sunt mai variate cu atât responsabilitățile cresc, tinerii de azi se diferențiază de generațiile anterioare prin oportunități crescute (acces la cunoaștere, comunicare, mijloace de petrecere a timpului liber, et.c) dar și prin riscuri și responsabilități (diseminarea, selectarea informațională și pattern-urile de utilizare a internetului) care demerg din aceste facilități. • Mediul social și spațiul virtual interferează reciproc, în contextul în care lumea virtuală servește ca un teren de explorare pentru problemele de dezvoltare din lumea fizică, cum ar fi identitatea, formarea și dezvoltarea relațiilor, pregătirea școlară sau profesională • Problematika comportamentelor disruptive în mediul online este relevantă dacă privim incidența cazurilor de cyberbullying în plan internațional și efectele asociate acestor tipare comportamentale disruptive. • Calculatorul și internetul reprezintă pentru tineri un spațiu ce determină valențe din ce în ce mai controversate în sfera dezvoltării sociale, în special rezultate din dihotomia de factori 	<ul style="list-style-type: none"> • Spațiul virtual, oferă cercetătorilor din științele sociale din ce în ce mai multe metode de explorare a realității prin intermediul internetului, astfel încât noile abordări metodologice par să construiască o adevărată cultură a studiilor de cercetare virtuală • Creșterea utilizării internetului ca mediu social în care oamenii își formează și mențin relațiile sociale a diversificat numărul site-urilor destinate cercetării prin intermediul unei culegeri de date de „tip virtual” • Implementarea programelor de dezvoltare personală, de consiliere psiho-socio-profesională, organizarea de proiecte și activități care să dezvolte comportamentul prosocial al tinerilor de către instituțiile din care aceștia fac parte ar trebui să fie o prioritate, care evident ar conduce la rezultate benefice atât la nivel personal (creșterea stimei de sine, îmbunătățirea abilităților psiho-sociale, etc) cât și la nivel macro-social (integrare socială, performanță academică și la locul de muncă, creșterea nivelului de trai, solidaritate socială etc). • Utilizarea adecvată a comunicării prin intermediul internetului ce sprijină dezvoltarea socială a tânărului adult implică respectarea unor parametri: siguranța comunicării on-line, raportarea mai avantajoasă a proporției comunicării virtuale față de comunicarea de tip față în față, caracterul mesajelor transmise/primate în mediul virtual și analiza tipului de relație formată prin intermediul comunicării on-line. • Siguranța în comunicarea on-line se referă la prevenirea riscului asociat mediului virtual și conștientizarea tinerilor cu privire la identitatea persoanelor cu care comunică.

(beneficii și riscuri) ce demerg din accesarea acestora. Implementarea de programe naționale și internaționale care să promoveze un comportament cibernetic adecvat constituie un factor important în constituirea unei dezvoltări sociale dezirabile a tinerilor.

- Teoriile clasice asupra dezvoltării sociale (inițiate de Erikson, Vîgostky, Bowlby și Bandura) abordate în paralel cu influențele utilizării calculatorului și internetului arată noi specificități ce se instalează în viața tinerilor în contextul erei digitale.
- Utilizarea îndelungată a calculatorului/internetului reprezintă azi o nouă situație de vulnerabilitate întâlnită în rândul copiilor și tinerilor ce poate fi explicată din prisma teoriilor tradiționale sociologice destinate înțelegerii problemelor sociale.
- Teoria anomiei, teoria dezorganizării sociale și teoria învățării sociale pot fi utilizate în demonstrarea unei posibile explicații de natură sociologică în ceea ce privește existența unei noi forme de dependență, cum ar fi dependența de calculator sau internet.
- Tehnologia informației și a comunicării poate facilita autonomia unor tineri dar în același timp ea poate să contribuie la marginalizarea grupurilor de tineri dezavantajați prin crearea inegalităților digitale.
- Pe termen lung, lipsa utilizării calculatorului/internetului sau accesul redus la mijloacele noii tehnologii, determină inegalități date în sfera pregătirii școlare, profesionale, ceea ce are efecte directe asupra dezvoltării sociale a tinerilor.
- Deși răspândirea mijloacelor digitale este evidentă și galopantă, tot mai multe date statistice și cercetări (unele dintre ele prezentate în cadrul lucrării) arată că asistăm la o răsândire inegală, ceea ce determină evident multiple riscuri și aduce în atenție un nou tip de inegalități (inegalitățile digitale).

- Raportarea mai avantajoasă a proporției comunicării virtuale față de comunicarea de tip față în față implică un management controlat al timpului.
- Pentru a putea valorifica efectele pozitive și a minimiza aspectele problematice asociate utilizării rețelelor de socializare este important ca adolescenții, tinerii dar și copiii să beneficieze de programe de prevenție și de educare pentru formarea unui comportament cibernetic adecvat.
- Dezvoltarea cercetării în domeniul comportamentelor de tip cibernetic poate pune bazele unor teorii specifice care vor explica tiparele comportamentale adecvate sau disruptive în materie de acces și utilizare a noilor mijloace electronice
- Existența inegalităților în era digitală și creșterea incidenței riscului asociat utilizării internetului în rândul tinerilor vulnerabili ar trebui să constituie un punct de interes pentru cercetarea actuală și pe plan național.
- Identificarea modalităților de creștere a facilităților și reducere a riscurilor utilizării necorespunzătoare a calculatorului/internetului în rândul adolescenților și tinerilor reprezintă o provocare pentru cercetătorii în domeniu. Implementarea de programe de prevenire a abuzului cibernetic și a dependenței de internet poate veni în sprijinul tinerilor prin facilitarea integrării sociale.
- Informarea tinerilor cu privire la abuzurile și capcanele mediului virtual atât în domeniul profesional cât și în alte domenii de interes ar trebuie să constituie premisa formării programelor de prevenție la nivelul instituțiilor de învățământ, a firmelor angajatoare sau a altor organizații care sprijină integrarea socio-profesională a tinerilor.

Recomandări

- ❖ Crearea unei culturi de educație cibernetcă în rândul tuturor categoriilor de tineri (în cadrul instituțiilor unde își desfășoară activitatea: școli, universități, ONG-uri, locuri de muncă);
- ❖ Crearea unei platforme de cercetare națională care să faciliteze interacțiunea dintre cercetători și diverse categorii de utilizatori ai mediilor electronice;
- ❖ Efectuarea cercetărilor care să vizeze aspecte specifice ale dezvoltării sociale în corelație cu utilizarea internetului pentru categorii de populație bine definite;
- ❖ Derularea de cercetări care să analizează efectele implementării programelor de intervenție și prevenție în scopul promovării unor comportamente dezirabile în mediul online;
- ❖ Introducerea în curricula școlară/universitară a materiilor care urmăresc promovarea unui comportament de prevenire a riscurilor în mediul online;
- ❖ Formarea unei instituții specializate care dispune de un număr de telefon gratuit unde se pot raporta cazurile de abuz cibernetic (după modelul țărilor europene);
- ❖ Deschiderea de organizații și instituții în cadrul cărora tinerii să poate beneficia de informare, suport, asistență și intervenție pentru prevenirea riscurilor și inegalităților digitale;
- ❖ Facilitarea accesului la echipament electronic specializat pentru tinerii vulnerabili (tineri din familii sărace, tineri care au crescut în centre rezidențiale, tineri cu dizabilități);
- ❖ Informare și instruire în vederea formării și dezvoltării competențelor digitale pentru „tinerii neconectați”;
- ❖ Elaborarea și distribuirea de ghiduri și materiale informative, suporturi și resurse practice, informaționale care să promoveze o navigare sigură pe internet;
- ❖ Organizarea de programe de formare a comportamentelor dezirabile în mediul online în cadrul școlilor/universităților/centrelor rezidențiale/instituțiilor specializate;
- ❖ Existența unei resurse specializate (telefonice/online/instituționale) care să permită tinerilor (tinerilor vulnerabili) raportarea cazurilor de abuz digital și să ofere consiliere și suport victimelor hărțuirii electronice;
- ❖ Promovarea și dezvoltarea resurselor online care să vină în sprijinul tinerilor vulnerabili (informare online pe site-uri specializate pentru tinerii cu dizabilități, tinerii care au crescut în centre rezidențiale, etc.).

Bibliografie:

1. Ainsworth, M. D. S. (1989). *Attachments beyond infancy*. American Psychologist, 44, 709-716.
2. Albrecht, K. (2006). *Social intelligence: The new science of success*. San Francisco: Jossey-Bass.
3. Albu, Emilia (2007). *Psihologia vârstelor*. Universitatea Petru Maior, Târgu-Mureș
4. Allen, I. E., & Seaman, J. (2005). *Growing by degrees: Online education in the United States*. Needham, MA: Sloan Consortium
5. Allison, S.E., Con Wahldt, L., Shockley, T., Gabbard, G.O. (2006). *The development of the self in the era of the Internet and roleplaying fantasy games*. Am J Psychiatry, 163, 381-385.
6. Anderson, Butcher, D., Ball, A., Brzozowski, M., Lasseigne, A., Lehnert, M., & McCormick, B.L. (2010). *Adolescent Weblog Use: Risky or Protective?* Child Adolescent Social Work Journal, 27, 63-77
7. Anvazini, (1978). *Le temps de l'adolescents*, Ed. J.-P. Delarge, Paris, 6e
8. Arnett, J.J. (2000). *Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties*. American Psychologist, 55(5), 469-480. doi: 10.1037/0003-066x.55.5.469
9. Arnett, Jeffrey. (2004). *Emerging Adulthood: The Winding Road from the Late Teens through the Twenties*. Oxford: New York, New York.
10. Aronson, Elliot (2003). *The social animal*, Worth Publishing, London
11. Assouline, David (2010). *Impact des nouveaux medias sur les jeunes*. Commission des affaires culturelles, no 46 (2008-2009), Paris, France
12. Bach, Jean-Francois, Houde Olivier, Lena Pierre, Tisseron, Serge (2013). *L'enfant et les ecrans- Un avis de l'Academie des sciences*; Hors Collection Le Pommier, Paris.
13. Baker, L., Oswald, D., (2010). *Shyness and Online Social Networking Services*, accesat la data: 14.06.2014, de pe site-ul http://epublications.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1000&context=psych_fac
14. Balakrishnan, M., (2010). *Academic Use of Internet among Undergraduate Students: A Preliminary Case Study in a Malaysian University*, International Journal of Cyber Society and Education, Vol. 3, No. 2, 171-178.
15. Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New York: General Learning Press.
16. Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social-cognitive theory*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
17. Barak A, Sadosky Y. (2008). *Internet use and personal empowerment of hearing-impaired adolescents*. Comput Hum Behav; 24:1802-1815.
18. Barnett, D. (2012), *Constructing New Theory for Identifying Students with Emotional Disturbance: A Constructivist Approach to Grounded Theory*, The Grounded Theory Review, Volume 11, 47-58.
19. Baumard, M., (2008) „*Generation Digital natives*„, Le Monde de l'éducation, no 368, 76-83.
20. Baym, N., Zhang, Y., Lin, M.-C. (2004). *Social interaction across media*, SAGE Publications London, Thousand Oaks, CA and New Delhi Vol6(3):299-318, DOI: 10.1177/1461444804041438
21. BearingPoint (2011). *Le fossé numérique en France : rapport du Gouvernement au Parlement*, accesat la data 23.05.2013, http://www.education.gouv.fr/archives/2012/refondonslecole/wp-content/uploads/2012/07/rapport_du_centre_d_analyse_strategique_le_fosse_numerique_en_france_2011.pdf

22. Becker, F. and Becker, S. (2008) *Young Adult Carers in the UK: Experiences, Needs and Services for Carers aged 16-24*. London: The Princess Royal Trust for Carers.
23. Belanger, R., (2011)., „A U-shaped association between intensity of Internet use and adolescent health,, ,Pediatrics 127; e 330
24. Belsey, B. (2008). WWW.cyberbullying.org: *Always on, always aware*. Disponibil la data: 13.06.2014, pe site-ul: <http://www.cyberbullying.org/>.
25. Bernabeu, Y., Siegrist, D., (2002). *L'accueil des publics en difficulte*, Les Editions DEMOS, Paris
26. Bierman, K. L. (2004). *Peer rejection: Developmental processes and intervention*. New York: Guilford Press
27. Blaya, Catherine (2013). *Lest ados dans le cyberspace*, De Boeck Superieurum Bruxelles
28. Borich, G.D, Tombari, M.L. (1997). *Educational psychology: A contemporary approach*. NY: Longman.
29. Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
30. Boyd, D. M. & Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: Definition, History and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1),
31. Brinbaum, M., H. (2004). *Human research and data collection via the Internet : Annual Review of Psychology*, 55, 803-832
32. Broderick, P., & Blewitt, P. (2010). *The life span: Human development for helping professionals* (3rd ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson
33. Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
34. Brotcorne, P., Mertens, L., et Valendue L., (2009). *Les jeunes off-line et la fracture numerique. Les risques d'inegalites dans la generation des natif numeriques,, , Service public de programmation federal, Integration social,, , Bruxelles*
35. Brown, J. M., & Miller, W. R. (1993). *Impact of motivational interviewing on participation in residential alcoholism treatment*. *Psychology of Addictive Behaviors*, 7, 211-218. doi: 10.1037/0893-164X.7.4.211
36. Buhrmester, D., & Prager, K. (1995). Patterns and functions of self-disclosure. In K. J. Rotenburg (Ed.), *Disclosure processes in children and adolescents*. Cambridge: Cambridge University Press.
37. Bujala, A., (2012). *Gender differences in internet usage*. Acta Universitatis Lodzensis. Folia Sociologica), issue: 43 / 2012, pagini: 49-67, disponibil pe www.ceeol.com.
38. Cardon, Dominique (2008). *Le design de la visibilite*, Reseau 158, Paris
39. Cassell, J., Huffaker, D., Tversky, D., & Ferriman, K. (2006). The language of online leadership: Gender and youth engagement on the Internet. *Applied Developmental Psychology*, 42, 436-449
40. Chao, Georgia, Gardner, Philip, (2007). *Today's Young Adults: Surfing for the Right Job*, Monster Trak, Michigan State University, accesat in data de 01.03.2015
41. Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory*. Thousand Oaks, CA : Sage.
42. Charp, S. (2000). *The millennium classroom*. T.H.E. Journal, 27(10), 10-12.
43. Coakes E., & Willis D., (2002) *Computer Mediated Communication in Universities and Further Education Establishments – a comparison of use and utility*, in E.J. Szewczak & C. Snodgrass (eds) *Human Factors in Information Systems* Hershey: IRM Press pp106-130 ISBN 1-931777-10-1.
44. Cohen, A. (1986). *Deviance and control*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New-Jersey;

45. Cohen, E., (2000). *Accountant's guide to the Internet*. John Wiley and Sons, Inc., New York, NY, USA; London, UK; Sydney, Australia, second edition, 2000. ISBN 0-471-35834-7.
46. Courtney, Mark E., (2009). The difficult transition to adulthood for foster youth in the U.S.: Implications for the state as corporate parent. *Social Policy Report* 23(1): 3-18.
47. Crutzen R, de Nooijer J, Brouwer W, et al. (2008) *Internet-delivered interventions aimed at adolescents: a Delphi study on dissemination and exposure*. *Health Educ Res* 2008; 23:427-439.
48. Dagnaud, Monique (2011). *Generation Y. Les jeunes et les reseaux sociaux de la derision a la subversion*, Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, Paris
49. Davis, K., Reich, J., & James, C. (2014). *The changing landscape of peer aggression: A literature review on cyberbullying and interventions*. *Journal of Youth Development*, 9 (1), 130-142.
50. Davis, Maryann (2009). *Employment and careers in young adults*, accesat la data : 28.04.2014, http://www.iccd.org/images/17is_plenary_speeches/TRANSITION%20AGE%20YOUTH%20Maryann%20Davis.pdf
51. Dămean, D., (2008). *Profilul adolescenților utilizatori de internet din Cluj Napoca*, in Diaconescu, Maria, Barbovschi, Monica, Baciuc, Cristina (ed.), *Beneficii și riscuri ale utilizării internetului în rândul copiilor și adolescenților*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeana.
52. Didier, L., (2009). *Internet, plusions et lien social* in Molinier, P., Puyuelo, R., Guandron, C., H. (coord), *Revue Trimestrielle EMPAN*, No 76, *Reseaux Internet et lien social*, ARSEAA, Toulouse, 22-30
53. Donat, Oliver (2009). „*Enquete sur les pratiques culturelles des Francais a l'ere numerique*„, *La decouverte/ministere de la Culture et de la Communication*, Paris
54. Drussel, John. (2012). *Social networking and interpersonal communication and conflict resolution skills among college freshmen*, accesat la data: 21.07.2014 http://sophia.stkate.edu/msw_papers/21
55. Dye, M., Bavelier, D., (2010). „*Differential development of visual attention skills in school-age children*„, *Vision Research*, Vol. 50, 452-259.
56. Elias, M. J., & Arnold, H. (Eds.). (2006). *The educator's guide to emotional intelligence and academic achievement: Social emotional learning in the classroom*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
57. Ellison, N., Steinfield, C., Lampe, C., (2007), „*The benefits of Facebook 'friend': exploring the relationship between college students's use of onlinr dovisl networks and social capital*„, *Journal of Computer-Metiaded Communication*, Vol 12 No3, disponibil la data: 24.10.2014 pe siteul: <http://jcmc.indiana.edu/vol>
58. Engels, R., Finkenaur, C., Meeus, W., & Dekovic, M. (2005). *Parental attachment and adolescents' emotional adjustment: The associations with social skills and relational competence*. *Journal of Counseling Psychology*, 48(4), 428-439.
59. Erikson, E. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
60. *Europene Young- Investing and Empowering* (2009), accesat la data 12.06.2013, de pe site-ul http://pjp-eu.coe.int/documents/1017993/1406769/eu-youth-report_en.pdf/e792359c-e033-4625-8c1b-f17c6e695527.
61. Fabre, Christine (1991). *Adolescents en difficulte: vers une psycho-pedagogie de l'expression picturale*, Prix Michel Fontan/CTNERHI.
62. Fallows D. (2005), *How Women and Men Use the Internet*; Pew Internet & American Life Project, Washington D.C.

63. Farmer, I., Johnson, J., (2012). *Internet safety policy for adopters, foster carers & staff in children's homes*, accesat în 09.09.2014, accesat in 25.03.2014, disponibil pe https://www.derbyshire.gov.uk/images/V1%20%20FINAL%20COPY%20-%20Internet%20Safety%20Policy_tcm44-155542.pdf
64. FEAEM (2008). *Comprendre le comportement des enfants et des adolescents sur internet pour les protéger des dangers, étude menée par Fréquences écoles*, association s'éducation aux médias, financée par la Fondation pour l'enfance
65. Feinstein, L., & Bynner, J. (2004). *The importance of cognitive development in middle childhood for adulthood socioeconomic status, mental health, and problem behavior*. *Child Development* 75: 1329-1339.
66. File, Thom, Ryan, Camille (2014). *Computer and Internet Use in the United States: 2013*, American Community Survey Reports, accesat in 15.02.2013 <http://www.census.gov/content/dam/Census/library/publications/2014/acs/acs-28.pdf>
67. Flicker S, Maley O, Ridgley A, Biscope, S., Lombardo, C., (2008): *Using technology and participatory action research to engage youth in health promotion*. *Action Research*; Volume 6(3): 285–303
68. Foreman N, Boyd-Davis S, Moar M, et al. (2008). *Can virtual environments enhance the learning of historical chronology?* *Instr Sci* 36:155-173.
69. Fragonard, B., Trohl, H., Devys, C., Priestley, T., Ratouis, A., Sassier, M., (1993). *Cohesion sociale et prévention de l'exclusion*, Commissariat général du Plan, La Documentation Française, Paris
70. Freinberg, M., (2012). *The virtues of gossip: reputational information sharing as prosocial behaviors*, *J.Pers. Soc.Psychol.*, vol 102, no 5
71. Funatsuka M, Fujita M, Shirakawa S, Oguni H, Osawa M. (2001) *Study on photo-pattern sensitivity in patients with electronic screen game-induced seizures (ESGS): effects of spatial resolution, brightness, and pattern movement*. *Epilepsia*. ;42:1185-1197.
72. Galland, Olivier (2009). *Les jeunes*, Collection REPERE, La Découverte, Paris.
73. Gardner, H. (2006). *Multiple intelligences: New horizons in theory and practice*. New York: Basic Books
74. Garrel, Helene, Calin, Daniel (2000). *L'enfant à l'ordinateur. Une pratique d'aide aux enfants en difficulté. Observations et réflexions*, L'Harmattan, Paris
75. Genta, M., Brighi A., Guarini, A., (2009). *Bullying and cyberbullying in adolescence*. Rome, Carocci.
76. Gentile, D.A. (2009). *Pathological video-game use among youth ages 8 to 18*. *Psychological Science*, 20, 594–602
77. George, C., Bright, A., Hurlbert, T., Linke, E.C., St. Clair, G. & Stein, J. (2006). *Scholarly use of graduate students' information seeking behaviour*. *Information Research*, 11(4). Accesat in februarie 2015, de pe <http://InformationR.net/ir/11-4/paper272.htm>
78. Gheorghe, M., (1998). *Impactul calculatorului asupra educației*, *Revista Informatică Economică*, Nr.5, Editura Universitară, București, 63-68.
79. Gil-Orlate, M., P., Martin, P., R., Brackett, M. (2006). *Relating emotional intelligence to social competence and academic achievement in high school students*. *Psicothema* 2006. Vol. 18, .118-123
80. Glaser, B., Strauss, A., (1967). *The Discovery of Grounded Theory*. Aldine Publishing Company, Hawthorne, NY
81. Glasser, Barney G & Strauss, Anselm L., (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, Chicago, Aldine Publishing Company
82. Goleman, Daniel (2007). *Inteligența socială*, Curtea Veche, București

83. Gosling, S. D., Gaddis, S., & Vazire, S. (2007). *Personality impressions based on Facebook profiles*. Paper presented at the International Conference on Weblogs and Social Media, Boulder, CO.
84. Gosling, S. D., Gaddis, S., & Vazire, S. (2007, March). *Personality impressions based on Facebook profiles*. Paper presented at the International Conference on Weblogs and Social Media, Boulder
85. Goupil, D., Geoffroy, J., Charrier, F., (2008). *Les personnes vulnérables*, Colection Trames, Paris
86. Gray, N., (2008) *Health information on the Internet: a double-edged sword?* Journal of Adolescent Health; 42:432-433.
87. Greenfield, P. & Yan, Z. (2006). Children, adolescents, and the Internet: *A new field of inquiry in developmental psychology*. Journal of Applied Developmental Psychology, 42 (3), 391-394
88. Greenfield, P. & Subrahmanyam, K. (2008). *Online Communication and Adolescent Relationships*, Children and Electronic Media, 18 (1) 119-46
89. Greenhow, C., Robelia, E. (2009), „*Old communication, new literacies: social network sites as social learning resources*„, Journal of Computer-mediated Communication, Vol.14, pp.1130-61
90. Griffiths, M. D., Davies, M. N. O., & Chappell, D. (2004). *Online computer gaming: A comparison of adolescent and adult gamers*. Journal of Adolescence, 27, 87–96.
91. Griffiths, M., & Wood, R. (2000). Risk factors in adolescence: *The case of gambling, videogame playing, and the internet*. Journal of Gambling Studies, 16, 199–225.
92. Griffiths, M.D. *Friendship and social development in children and adolescents: The impact of electronic technology*. Educational and Child Psychology (1997) 14:25–37;
93. Griffiths, M.D., Davies, M.N.O., & Chappell, D. (2004). *Online computer gaming: A comparison of adolescent and adult gamers*. Journal of Adolescence, 27, 87–96.
94. Guibert, J., Jumel, G., (1997). *Methodologie des pratiques de terrain en sciences humaines et sociales*, Armand Colin, Paris.
95. Hauge, M.R., & Gentile, D.A. (2003, April). *Video game addiction among adolescents: Associations with academic performance and aggression*. Paper presented at Society for Research in Child Development Conference, Tampa, FL
96. Hawkins, David, Sabrina Oesterle, Karl G. Hill (2004). *Successful young adult development*, Social Development Research Group, University of Washington, accesat la data 05.01.2014, de pe <https://docs.gatesfoundation.org/Documents/SuccessfulDevelopment.pdf>
97. Heitner, E. (2002). *The relationship between use of the Internet and social development*. Unpublished doctoral dissertation, Pace University
98. Helsper, E.J. (2011): *The emergence of a digital underclass. Digital policies in the UK and evidence for inclusion*. In: *LSE Media Policy Project: Media policy brief 3*. London: London School of Economics.
99. Herring, S.C. (2002). *Computer-mediated communication on the Internet*. Annual Review of Information Science and Technology, 36, 109–168.
100. Hinduja, S. & Patchin (2009). *Bullying beyond the schoolyard*. Preventing and responding to cyberbullying. Thousand Oaks. Corwin Press, ISBN 1412966892.
101. Hu T., Zhang P., Zhang X., Dai H. (2009), *Gender Differences in Internet Use: A Logistic Regression Analysis*, San Francisco, AMCIS Proceedings Paper 300. <http://aisel.aisnet.org/amcis2009/300>, accesat în 25.10. 2015).
102. http://cache.media.eduscol.education.fr/file/09_septembre/58/6/guide-cyberharcelement_190586.pdf
103. <http://ceri.msu.edu/publications/pdf/yadultswk3-26-09.pdf>

104. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
105. <http://www.internetworldstats.com/>
106. http://www.mmuncii.ro/j33/images/buletin_statistic/copii_2014.pdf.
107. <http://www.proiectcercetare.co.nf/cercetare.php>
108. <https://my-digitallife.att.com/dl/#/login>
109. Huesmann LR, Taylor LD (2006). *The role of media violence in violent behavior*. *Annu Rev Public Health.* ;27:393-415.
110. Hugon, Stephane (2010). *Circumnvations. L'imaginaire du voyage dans l'experience internet*, Edition du CNRS
111. Huitt, W., Dawson, C. (2011). *Social development: Why it is important and how to impact it. Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University. Retrieved from <http://www.edpsycinteractive.org/papers/socdev.pdf>
112. IFOP (2010). *Etude IFOP sur le reseaux sociaux*, accesat la data de 19.02.2014, http://www.ifop.com/media/poll/1279-1-study_file.pdf
113. Ilut, Petru (1997). *Abordarea calitativă a socioumanului*, Iași, Polirom.
114. INSE, (2013). *Accesul populației la tehnologia informațiilor și comunicațiilor în anul 2013* Cercetarea statistică privind accesul populației la tehnologia informațiilor și comunicațiilor în gospodării (TIC), accesat la data 15.06.2014, de pe siteul: http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/com_anuale/tic/tic_r2013.pdf
115. Internet World Stats, (2009): Retrieved from: <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm>, on 12.08.2011.
116. InternetWorldStats (2014). *Internet users in the world*, accesat la data 23.08.2015, <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
117. IRES (2011). *Românii și Internetul - studiu privind utilizarea Internetului în România și comportamentul internautic al românilor -* http://www.ires.com.ro/uploads/articole/ires_romanii-si-internetul-2011_analiza.pdf
118. i-Safe National Assessment center (2006). *At risk online:national assessment of youth on the internet and the effectiveness of i-safe internet education safety education* ([hppt://www.isafe.org/imgs.pdf](http://www.isafe.org/imgs.pdf).NAC:summay.pdf).
119. Ivory, James, (2004), *Addictive For Whom? Electronic Games, the Third - Person Effect, and Contributors to Attitudes Toward Addiction* at the 54th annual conference of the International Communication Association (ICA),New Orleans, LA, May;
120. Jackson, L.A., Von Eye, A., Biocca, F.A., Barbatsis, G., Zhao, Y., &Fitzgerald, H.E. (2006). *Does home Internet use influence theacademic performance of low-income children?* *Journal of Developmental Psychology*, 42, 429-435.
121. Jamrozik, A., Nocella, L., (1998). *The Sociology of Social Problems: Theoretical Perspectives and Methods and Interventions*. Cambridge. Cambridge University Press,
122. Jehel, Sophie (2011). *Parents ou medias, qui eduque le preadolescents? Enquete sur leurs pratiques TV, jeux video, radio, Internet*, CEMEA; Toulouse
123. Jiang, L. C., Bazarova, N. N., & Hancock, J. T. (2011). *The disclosure-intimacy link in computer-mediated communication: An attributional extension of the hyperpersonal model*. *Human Communication Research*, 37(1), 58-77. doi:10.1111/j.1468-2958.2010.01393.x
124. Jones, Steve (2008), *The Internet Goes to College: How Students are Living in the Future with Today's Technology* at 2 (Pew Internet and American Life Project) available at <http://www.pewinternet.org/reports/toc.asp?Report=71>
125. Jorgensen, D. (1989). *Participant Observation*. London: SAGE

126. Juleff, Lauren, (2008). *“A Study of Romantic Relationships.”* Missouri Western State University.
127. Kapatzia, A., Sygkollitou, E., (2009). *Cyberbullying in middle and high schools: Prevalence, gender and age differences*, in B.Sapio, L. Haddon, E. Mante-Meijer, L. Fortunati, T. Turk, E. Loos (eds). *The Good, the Bad and the Challenging. Conference Proceedings. Vol. II.*pg.1032-1040.
128. Kenneth, W. (2009), *Computer Gaming Addiction in Adolescents and Young Adults, Solutions for Moderating and Motivating for Success*, Computer Gaming Addiction Treatment Services; Psychological Science, 20, 594-601;
129. Khanchali, Mohamed, Zidat, Ayeche (2011). *The Impact of the internet on the development Of students’ writing*, Revue des Sciences Humaines – Université Mohamed Khider- Biskra No: 21, 51-63
130. Kim, D., Jeong, J., Zhong, H. (2010). *Preventive role of parents in adolescent problematic internet games us in Korea*, Retrieved on 14.06.2012 at <http://www.kjs.re.kr/download/06Doo%20Hwan%20Kim.PDF>
131. Kota, R., Schoohs, S., Benson, M., Moreno, M., (2014). *Characterizing cyberbullying among college students: Hacking, dirty laundry, and mocking*, Societies, 4 p. 549-560
132. Kredens, E., Fontar, B., (2010). *Comprendre le comportement des jeunes et adolescents sur internet pour les proteger des dangers*. Rapport pour Frequences Ecole pour l’Education aux medias. Fondation pour l’enfants
133. Kubey, R. W., Lavin, M. J., & Barrows, J. R. (2001). *Internet Use and Collegiate Academic Performance Decrements: Early findings*. Journal of Communication, 51(2), 366–382.
134. Kupersmidt, J.B., Coie, J.,B., & Dodge (1990). *The role of a poor relationships in the development of disorder in S.R. Asher, J.D Coie (Eds.). Peer rejection in childhood. Cambridge studies in the social and emotional development, 274-305. New York, Cambridge University Press.*
135. Lardellier, Pascal, Moatti, Daniel (2014). *Les ados pris dans la Toile. Des cyberaddictions aux tehno-dependances*, Ediction Le Manuscrit, Paris
136. Lee, Pugh, J. (2010). *A qualitative study of facebook social network*
137. Lenhart, A., et al. (2010). *Social media & mobile internet use among teens and young adults*. Pew Internet & American Life Project. Retrieved from <http://pewinternet.org/Reports/2010/Social-Media-and-Young-Adults.aspx> .
138. Lenhart, A., Madden, M., & Hitlin, P. (2005). *Teens and technology: You are leading the transition to a fully wired and mobile nation*. Accesta în august 2013, from www.pewInternet.org/pdfs/PIP_Teens_Tech_July2005web.pdf
139. Lenhart, A., Purcell, L., Smith, A., & Zickuhr, K. (2010). *Social media and young adults*. Pew Internet and American Life Project. Retrieved June 20, 2011, from <http://www.pewinternet.org/Reports/2010/Social-Media-and-Young-Adults.aspx>
140. Lenhart, Amanda, Lee Rainie, Oliver Lewis (2001). *“Teenage Life Online: The Rise of the Instantmessage Generation and the Internet’s Impact on Friendships and Family Relationships.”* Pew Internet & American Life Project, Connecticut Avenue, NW – Suite 710 Washington, D.C. 20036 202-296-0019.
141. Liang, Xim (2004). *Using E-Observation to Conduct Qualitative Research Online- A Research Note*, accesat la data 10.09.2014 de pe <https://www.uakron.edu/pages/colleges/educ/docs/e-observation.pdf>
142. Louge, N., (2006). *Adolescents and the Internet*, accesat la data: 13.02.2014, de pe <http://www.actforyouth.net/resources/rf/>

143. Lui, X. & LaRose, R. (2008). *Does using the internet make people more satisfied with their lives? The effects of the internet on college students' school life satisfaction.* *CyberPsychology & Behavior*, 11(3), 310-320. doi: 10.1089/cpb.2007.0040
144. Margineanu, I, Chelcea, S., Cauc, I. (1998). *Cercetarea sociologica – metode și tehnici*, Editura Destin, Deva;
145. Masselot-Girard, Maryvonne (2004). *Jeunes et medias: Ethique, socialisation et representation*, L'Harmattan, Paris
146. Mazalin, Dennis, Moore, Susan (2004). *Internet Use, Identity Development and Social Anxiety Among Young Adults in Behaviour Change*, Volume 21, 90-102;
147. McKenna, K.Y.A., Green, A., & Gleason, M. (2002). *Relationshipformation on the Internet: What's the big attraction?* *Journal of Social Issues*, 58, 9-31.
148. McNeely C., Blanchard, J., (2009). *The teen years explained : a guide to healthy adolescent development*, accesat la data: 16.03.2013, <https://drive.google.com/file/d/0B4UxTbktSXBtODkzMGZIYTUtMmJmMi00ZjNhLTmMDEtODBiMDc4ZDYxM2M1/view?ddrp=1&pli=1&hl=en#>
149. Meho, Lokman I. E-Mail Interviewing in Qualitative Research: A Methodological Discussion. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 2006, vol. 57, n. 10, pp. 1284-1295
150. Meho, Lokman I., (2006), E-Mail Interviewing in Qualitative Research: A Methodological Discussion. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 6, vol. 57, n. 10, pp. 1284-1295
151. Menesini, E., Nocentini, A., Palladiono, B., Frisen, A., Berne, S., Ortega, R. Calmaestra, J., Scheithauer, H., Schultze-Krumbholz, A., Luik, P., Naruskov, K., Blaya, C., Berthaud, J., Smith P. (2012). *Cyberbullying definition among adolescents: A comparison across six European countries.* *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 15(9), 445-463.
152. Merton, R. K. & Nisbet, R. A. (1976). *Contemporary Social Problems.* Harcourt Brace. New York: Johnavich INC
153. Mishna F., Cook C., Gadalla T., Daciuk J., & Solomon S. (2010), *Cyber bullying behaviours among middle and high school students.* *The American Journal of Orthopsychiatry*, 80, 362–374.
154. Moody, E.J. (2001). Internet use and its relationship to loneliness. *CyberPsychology & Behavior*, 4, 393-401.
155. Moody, E.J. (2001). Internet use and its relationship to loneliness. *CyberPsychology & Behavior*, 4, 393-401.
156. Moreno MA, Jelenchick LA, Egan, KG, Cox E., Young H, Gannon KE , (2011). *Feeling bad on Facebook: depression disclosures by college students on a social networking site.* *Depress Anxiety*, 28 (6):447-55
157. Morrison, M., & Krugman D. M. (2001). *A Look at Mass and Computer Mediated Technologies: Understanding the Roles of Television and Computers in the Home.* *Journal of Broadcasting and Electronic Media.* 45, 135-161.
158. Muhr, T. 1994. *Atlas.ti computer aided text interpretation and theory building. User's manual.* Berlin: Scientific Software Development.
159. Muhr, T. 1994. *Atlas.ti computer aided text interpretation and theory building. User's manual.* Berlin: Scientific Software Development.
160. Myers, M., Newman, M., (2006) 'The qualitative interview in IS research: Examining the craft', *Information and Organization* 17¹, 2-26.

161. Norris, P., (2001). *Digital Divide? Civic Engagement, Information Poverty and the Internet in Democratic Societies*. Forthcoming. Available at <http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/psa2000dig.pdf>
162. Nørskov, Sladjana, Rask, Morten (2011): *Observation of Online Communities: A Discussion of Online and Offline Observer Roles in Studying Development, Cooperation and Coordination in an Open Source Software Environment*, Forum, Qualitative Social Research, Volume 12, No. 3, Art. 5, accesat la data 18.09.2014, de pe <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1567>
163. Olson CK. (2006). *Media violence research and youth violence data: why do they conflict?* *Acadonline gaming addiction*. *Int J Ment Health Addict*;4(3):205-216.
164. ONS (2013). *Statistical Bulletin*. Internet access-Household and Individuals, accesat in 12.03.2014, de pe http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171778_322713.pdf
165. Park, R., (1967). *On Social Control and Collective Behavior*, Chicago: University of Chicago Press, ISBN 1-135-54381-X
166. Patchin, J., Hinduja, S., (2010). „*Cyberbullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*”, Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
167. Pempek, T. A., Yermolayeva, Y. A., & Calvert, S. L. (2009). College students' social networking experiences on Facebook. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(3), 227–238. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2008.12.010>
168. Pempek, T. A., Yermolayeva, Y. A., & Calvert, S. L. (2009). College students' social networking experiences on facebook. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(3), 227-238.
169. Pempek, Tiffany., Yermolayeva, Yevdokiya & Calvert, Sandra. (2009) College students' social networking experiences on Facebook. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30, 227–238
170. Pfohl, S., (1994). *Images of Deviance and Social Control. A Sociologic History*, New-York, accesat in 09.11.2013 de pe site-ul <http://ross.mayfirst.org/files/pfohl-d-s-control-01.pdf>
171. Phol, S., (1994). *The Pathological Perspective*. In *S. Phol Images of Deviance and Social Control: A Sociological History* New York
172. Purcell, Kristen, Buchanan, Hudy, Friedrich, Linda (2013). *The Impact of Digital Tools on Student Writing and How Writing is Taught in Schools*, Pew Research Center's Internet & American Life Project, February 2015, from <http://pewinternet.org/Reports/2013/Teachers-technology-and-writing>
173. Quan-Haase, A., & Young, A. L. (2010). Uses and gratifications of social media: A comparison of facebook and instant messaging. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 30(5), 350-361. doi:10.1177/0270467610380009
174. Quan-Haase, A., & Young, A. L. (2010). *Uses and gratifications of social media: A comparison of facebook and instant messaging*. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 30(5), 350-361. doi:10.1177/0270467610380009
175. Quirk, J.A, Fish, D.R., Smith, S.J., Sander, J.W, Shorvon, S.D., Allen, P.J. (1995). Incidence of photosensitive epilepsy: a prospective national study. *Electroencephalogr Clin Neurophysio*, 195, 260.
176. Rădăcină, O. (2012). *Prevenirea dependenței de jocuri pe calculator la copii și adolescenți*, in Iovu, M, Roth, M. (eds.). *Drepturile copiilor, bunăstarea și protecția lor* (pp. 127-141). Cluj-Napoca: Presa Universitara Clujeana (ISBN 978-973-595-482-6)

177. Rădăcină, O., E., (2013). *Dependența de jocuri pe calculator la copii și adolescenți - o analiza calitativă computerizată*, in Iovu, M., B., (ed.). *Revista Copiilor de azi sunt părinții de mâine*, Vol. 35, 43-55
178. Rădăcină O., (2015). *Particularities of computer and internet use in educational process at university students: implications for social developmen, trimis spre publicare* la Revista Educatia 21
179. Rădăcină, O., (2015). *The implications of using the internet upon the social development of the youth*, in Volumul Conferinței POSDRU/159/1.5/S/132400, Tineri cercetători de succes- dezvoltarea profesională în context interdisciplinar și internațional.
180. Rădulescu, S., M., (1994). *Teorii sociologice în domeniul devianței și al problemelor sociale*, Computer Publishing Center, București
181. Regan, P., & Steeves, V. (2010). *Kids R Us: Online Social Networking and the Potential for Empowerment*. *Surveillance & Society*, 8(2), 151-165
182. Reisdorf, B., C., Axelsson, A., S., Söderholm, H., M., (2012). *Living Offline - A Qualitative Study of Internet Non-Use in Great Britain and Sweden - Borås Academic Digital Archive (BADA)*. Available from: <http://bada.hb.se/handle/2320/11472>
183. Reynie, Domnique (2011). *La jeunesse du monde. Une enquete planetire, enquete menee par Fondapol en janvier 2011 sous la direction de Dominique Reynie*
184. Rigby, K., & Smith, P.K. (2011). *Is School Bullying Really on the Rise?* *Social Psychology of Education: an International Journal*, 14, 4, 441-455.
185. Roberts, D. F., Foehr, U. G., & Rideout, V. (2005). *Generation M: Media in the lives of 8 – 18 year olds*. Menlo Park, CA: The Henry J. Kaiser Family Foundation. Accesat în 10.10.2013, de pe <http://www.kff.org/entmedia/7251.cfm>.
186. Rollot, Ollivier, (2012). *La generation Y*, Presses Universitaires de France, Paris
187. Roudet, B., (2006). *Les societes europeenes au miroir des jeunes*, in Galland, O., Roudet, B., (eds)., *Les jeunes Europeens et leur valeurs, Institut national de la Jeunesse et de l'Education populaire*, La Decouverte, 9-38.
188. Roussel, S., Doumount, D., (2008), *Quelle efficacité pour la prévention des addiction chez les adolescents?* Service communautaire de Promotion de la Santé, Belgique;
189. Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2005). *Qualitative interviewing: The art of hearing data* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
190. Rubington, E., Weinberg, M., S., (2011). *The Study of Social Problems: Seven Perspectives, seventh edition*, Oxford University Press.
191. Schaller, J., J., (1999). *Accompagner la personne en difficulte-Politiques sociales et strategies de direction*, Dundon, Paris
192. Schmidt, M., E., Wandewater, E., A., (2008). *Media and attention, cognition and school achievement*, *Future Child*, 18 (1), 63-85
193. Shanahan, M., J., (2000). *„Pathways to adulthood in changing societies: variability and mechanisms in life course,*, *Annual Review of Sociology*, 26, p. 667-692.
194. Sheese, B. E., & Graziano, W. G. (2005). *Deciding to defect: The effects of video game violence on cooperative and competitive behavior*. *Psychological Science*. 16(5), 391-396.
195. Sheldon, P. (2008). *Student favorite: Facebook and motives for its use*. *Southwestern Mass Communication Journal*, 23(2), 39-53.

196. Sheldon, P. (2010). *The Relationship Between Unwillingness to Communicate and Students' Facebook Use*. *Journal of Media Psychology*, 20(2), 67-75.
197. Shields, N., Khane, J., (2011). *Social and Psychological Correlates of Internet Use among College Students*. *Cyberpsychology: Journal of Psychological Research on Cyberspace*, 5(1).
198. Simpson, R., (2008). Young Adult Development Project, accesat la data 14.03.2014, de pe site-ul <http://hrweb.mit.edu/worklife/youngadult/youngadult.pdf>.
199. Smith, B., (2002). *Atlas.ti for qualitative data analysis in Perspective in Education*, Volume 20 (3).
200. Smith, P., Mahdavi, J., Carvalho, M., and Tippett, N., (2006), A report to the Anti-Bullying Alliance-*An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying*, disponibil la data:10.03.2015, pe site-ul:
201. Spears, B., Slee, P., Owens, L., Johnson, B.,(2008). *Behind the scenes and screens: insights into the human dimension of covert and cyberbullying*. *Journal of Psychology*, 217.4, 189-196.
202. Spitzberg, B., H., Hoobler, G., (2002). *Cyberstalking and the technologies of interpersonal terrorism*. *New Media & Society*, 4 (1) 71-92.
203. Sponcil, Megan; Gitimu, Priscilla. (2013). *Use of social media by college students: Relationship to communication and self-concept*. *Journal of Technology Research*, Retrieved from: <http://www.aabri.com/manuscripts/121214.pdf>
204. Statbel, *Ménages et familles en Belgique, Communiqué*, 24/07/2009.
205. Statbel (2006), *Statistiques sur l'usage des TIC par les individus*, SPF économie.
206. Statbel (2008), *Statistiques sur l'usage des TIC par les ménages*, SPF économie.
207. Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*, 9, 69–74
208. Subrahmanyam, K., Greenfield, P.M., & Tynes, B. (2004). *Constructing sexuality and identity in an online teen chat room*. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 25, 651-666.
209. Subrahmanyam, Kaveri, and Patricia Greenfield (2008). "Online Communication and Adolescent Relationships." *The Future of Children*. 18.1: 119-146. District, Si Sa Ket Province, in *Journal of Public Health*, September-December
210. Supaket, P., Munsawaengsub, S. & Nanthamongkolchai S. (2008). *Factors Affecting Computer Game Addiction and Mental Health of Male Adolescents in Mueang District, Si Sa Ket Province*. *Journal of Public Health*, 38(3), 317-330
211. Ten Dam, G., & Volman, M. (2007). *Educating for adulthood or for citizenship: Social competence as an educational goal*. *European Journal of Education*, 42(2), 281-298
212. Thanuskodi, S., (2013). "Gender Differences in Internet Usage among College Students: A Comparative Study" . *Library Philosophy and Practice* (e-journal). Paper 1052. <http://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1052>
213. Thomas, L., Znaniecki (1947). *Social Theory: The Multicultural and Classical Readings*. 4th ed. Boulder, CO: Westview Press
214. Tisseron, Serge, Missonnier, Sylvain, Stora, Michael (2006). *L'enfant au risque du virtuel*, Dunod, Paris

215. Tufă, L., (2010). Diviziunea digitală. Accesul și utilizarea internetului în România, comparativ cu țările Uniunii Europene, in Revista Calitatea Vieții, Nr. 1-2, 71-86, accesat la data 17.06.2015, <http://www.revistacalitateavietii.ro/2010/CV-1-2-2010/CV-1-2-2010.pdf>
216. Tufekci, Z. (2008). *Grooming, gossip, facebook, and myspace*. Information, Communication & Society, 11(4), 544-564.doi:10.1080/13691180801999050
217. Urista, M.A., Dong, Q., & Day, K.D. (2009). Explaining why young adults use myspace and facebook through uses and gratifications theory. Human Communication, 12(2), 215- 229.
218. Valkenburg, P. M., Schouten, A. P., & Peter, J. (2005). Adolescents' identity experiments on the Internet. *New Media and Society*, 7, 383-402.
219. Vigotsky, L. S. (1978). *Mind and society*. Cambridge, MA: MIT Press.
220. Wainer J, Dwyer T, Dutra RS, et al (2008). *Too much computer and Internet use is bad for your grades, especially if you are young and poor: results from the 2001 Brazilian SAEB*. *Comput Educ*; 51:1417-1429.
221. Wan, C., Chiou, ., (2006) Psychological motives and online games addiction: a test of flow theory and humanistic needs theory for Taiwanese adolescents *CyberPsychology & Behavior*, 9, 317-324.
222. Wang, J., Iannotti, R., Luck, J., (2009). *Computer use and internet bullying among US adolescents: Gender and grade differences*. *Journal of Health Technologie Appl*. 7:9-15
223. Weinberger, D.R., Elvevag, B. & Giedd, J.N. (2005). *The adolescent brain: A work in progress*. Washington: National Campaign to Prevent Teen Pregnancy. Retrieved from www.teenpregnancy.org/resources/reading/pdf/BRAIN.pdf;
224. Welsh, M., Parke, R., Widman, K., O'Neil, R. (2001). *Linkages Between Children's Social and Academic Competence:A Longitudinal Analysis*, *Journal of School Psychology*, Vol. 39, No. 6, 463–481
225. Wesemann D, Grunwald M. (2008).Online discussion groups for bulimia nervosa: *An inductive approach to Internet-based communication between patients*. *Int J Eat Disord* 2008; 41:527-534.
226. Williams, M., (2007). *Avatar watching: participant observation in graphical online environments*, *Qualitative Research*, No. 7, 5-27
227. Williams, M., (2007). *Avatar watching: participant observation in graphical online environments*, *Qualitative Research*, No. , 5-27
228. Wilson, Robert E., Samuel D. Gosling, and Lindsay T. Graham (2012), "A Review of Facebook Research in the Social Sciences", *Perspectives on Psychological Science*, 7 (May), 203–20.
229. Wolfradt, U., & Doll, J. (2001). *Motives of adolescents to use the Internet as a function of personality traits, personal and social factors*. *Journal of Educational Computing Research*, 24, 13–27.
230. www.profiletechnology.com/fr/
231. Ybarra ML, Emenyonu N, Nansera D, et al. (2008). *Health information seeking among Mbararan adolescents: results from the Uganda Media and You survey*. *Health Educ Res* 2008; 23:249-258.
232. Yee, N. (2006). *Motivations for play in online games*. *CyberPsychology & Behavior* 9, 772–775
233. Yen, J., C. Yen, C. Chen, S. Chen, & C. Ko. (2007). Family Factors of Internet Addiction and Substance Use Experience in Taiwanese Adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 10, 323-329.

234. Yen, J., C. Yen, C. Chen, S. Chen, & C. Ko. (2007). *Family Factors of Internet Addiction and Substance Use Experience in Taiwanese Adolescents*. *CyberPsychology & Behavior*, 10, 323-329.
235. Zamani, E., Chashmi, M., Hedayati, N. (2009), *Effect of Addiction to Computer Games on Physical and Mental Health of Female and Male Students of Guidance School*. *Addiction and Health*, 1(2), 98-105.
236. Zamfir, C., Vlăsceanu, L., (1993). *Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București